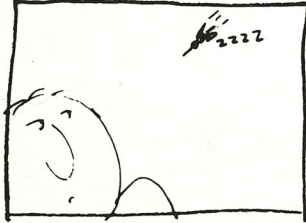

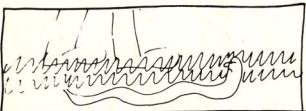
De AGO verzekert tegen:

Aalmoezen
aanstekelijke griep-
patiënten

**aanvallende malaria-
muskieten**

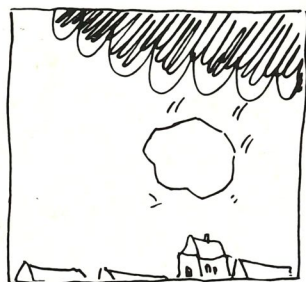
aanvallende reebokken
aanvaringen
aanzwellende storm
aardigheidjes van
practical jokers
abusievelijk links
afslaande legertrucs
abuizen
achteromkijkende stuurlui
achteruitrijdende
tractoren

addertjes (onder 't gras)

afbrekende bruggehoofden
afdankertjes
afdrijvende waarde-
papieren
aftandse asfaltweggetjes
alligators
almaar moeten vragen
andere auto's
andere schepen
andermans onkunde
armoe op de oude dag
averij

Bacillen en bacteriën
bakfietsen met
ondeugdelijke remmen
bedorven viskoekjes
beginnelingen op de weg
Bello de hond van de
buren
beren
besmette appeltjes
beten van de brilslang
betuttelen
bijtende bouviërs
bijziende discusswerpers
blunderen
Boris Boef
boterzachte bermen
brand

**buitengewoon grote
hagelstenen**

Cacteeën op stoelzittingen
catastrofaal manoeuvreren
met glaswerk
chauvinistische supporters
chirurgische ingrepen
colonnes rode mieren
cyperse katten op
vierbaanswegen

**Dankbare sint-bernards-
honden**
debuterende behangers
demarrerende fietsen-
dieven
derderangs klusjesmensen
desastreus optredende
zeeëgels

De Zware Jongens
dichtklappende deuren
diepe ravijnen
diepe armoede
dinges
doelbewuste everzwijnen
domme dingen
doorgaand verkeer
door rood licht lopen
van je hond
driedubbel overgehaalde
kwajongensstreken

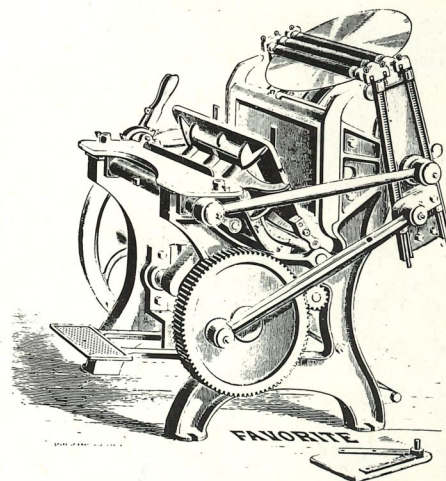
(Voor de volledige lijst
verwijzen wij u naar uw
assurantie-adviseur.)

ago
verzekeringen

**zo'n drukpers
vindt u nog bij ons,**

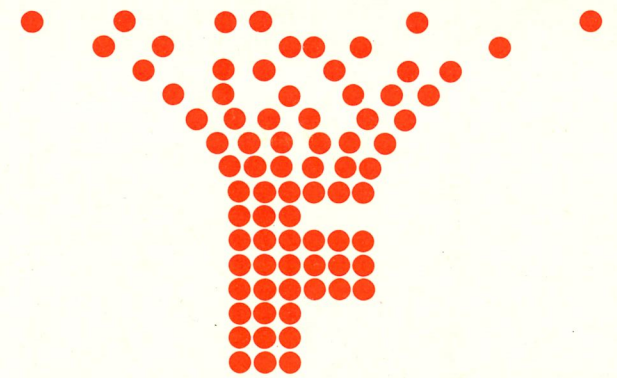
als museumstuk ...

Wij zijn erg
blij met dat
oude drukpersje.
't Doet ons
terugdenken
aan die tijden,
van vakmanschap.
Dat vakmanschap hebben we nog, want ook
vandaag-de-dag besteden we alle aandacht aan
het werk, dat onze opdrachtgevers ons toevertrouwen.
De persen zien er nu anders uit ...
Ons kwaliteitsgevoel is gebleven.

bv drukkerij g. j. van amerongen
nederlandse screendrukindustrie bv

amsterdamseweg 59 amersfoort
tel. 033-163 49

*Tijdschrift voor verleden en heden
van Oost Utrecht.
Tevens officieel orgaan van
de Stichting Museum Flehite en
de Oudheidkundige Vereniging Flehite.
11 jaargang nr. 3/4, oktober 1979*

Flehite

De AGO verzekert alles (en nog wat).

FLEHITE proficiat..

En dat mét en door Flehite het museum mag gedyen, tot vreugde van allen die eigen stad en land een warm hart toe-dragen. En dat meer en meer mensen de rijkdom mogen ontdekken van ons oud cultuurgood.

Intussen gaan wij van Beco Projekten nijver door met het inrichten van kan-toren en scholen, direktiekamers en konferentiezalen, van banken en tehui-zen, en desgewenst van musea.

Bel voor een programmapresentatie in Hoevelaken

De permanente expositie van 10.000 m² overtuigt u van de brede mogelijkheden van Beco Projekten. Uiteraard komen wij ook graag met uitvoerige infor-matie bij ú.

Bel in elk geval om een dokumentatiemap, de sleutel tot solide zekerheid in projekten-inrichting.

BEKO
projekten

Hoevelaken - Hogebrinkerweg 4
Tel. 03495-5224

De Kamerbeek Groep

Gespecialiseerde bedrijven op het gebied van onroerende goederen, verzekeringen, sparen, beleggingen, financieringen en pensioenadviezen. Ons Amersfoorts advieshuis vindt u aan de Bergstraat 9-11. Vakmensen geven u daar, door harmonieus samenspel, een optimaal advies. Voor u een hele zorg minder. Kunt u met een gerust hart naar Flehite gaan. Misschien zien we elkaar nog ...

Flehite

Inhoud:

B. G. J. Elias
Flehite 1878-1978

Het enthousiaste begin
1878-1920

Stille jaren
1920-1945

Nieuwe perspectieven
1945-1978

Tentoonstellingen

Bestuur

Redactie:

drs. B. G. J. Elias, *hoofdredacteur*
C. Broekhuijsen, dr. J. A. Brongers,
dr. W. J. de Boone, dr. J. Hovy,
drs. R. M. Kemperink, drs. W. J. van Tent
en ir. P. Wassink

Redactieadres,

abonnementen, advertenties:
Museum Flehite, Breestraat 82, Amersfoort.
Telefoon: 033-19987.
Flehite verschijnt elk kwartaal.

Abonnementen:

Leden Oudheidk. Vereniging Flehite: gratis.
Abonnementen: f 20,-;
instellingen: f 30,- per jaar.
Gironr. 437683 t.n.v. administrateur
tijdschrift Flehite, Amersfoort.

Museum Flehite:

Westsingel 50, Amersfoort.
Telefoon: 033-19987.
Geopend 10-17 uur.
Zaterdag en zondag 14-17 uur.
Maandag gesloten.

Oudheidkundige Vereniging Flehite:

Secretaris: drs. W. J. van Tent,
Constantijngaarde 4, Hoevelaken.
Lidmaatschap: f 32,50.

Flehite 1878-1978

Het is een onbegrijpelijk feit, dat een Vereniging die altijd op de bres heeft gestaan voor het behoud van zaken uit het verleden en de bestudering daarvan totaal geen aandacht heeft besteed aan haar eigen geschiedenis. Zelfs de gedachte aan een dergelijke geschiedschrijving zijn we niet tegengekomen. (Alleen door Louise van Tongerloo werd iets verteld over de geschiedenis van Flehite in haar artikel De historische verenigingen in de provincie in Jaarboek Oud Utrecht 1973, nr. 47 e.v.) Men zou daar vrede mee kunnen hebben als het materiaal om een dergelijke historie te schrijven goed geordend voor handen was. Ook dat was helaas niet het geval. Het archief was een grote chaos (waarschijnlijk grotendeels als gevolg van een poging tot ordening in de jaren zestig!) en bleek uiterst lacuneus. Het was verder een zeer droeve gewaarwording, dat verschillende secretarissen zo uiterst karig waren met mededelingen over het besprokene in de notulen. En dan zwijgen wij nog maar van het hiaat in de notulen van enkele jaren in de na-oorlogse periode! Resultaat is dat het hierna volgende niet meer dan een schets is van de lotgevallen van 100 jaar Flehite. Het is daardoor ook zeer wel mogelijk dat bepaalde zaken en personen een onjuiste belichting krijgen. Wij kunnen alleen maar hopen, dat ieder, die aanvullingen op het hierna geschrevene kan geven, dit niet zal nalaten. Alle op- en aanmerkingen zijn van harte welkom.

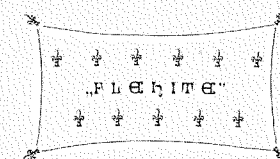
Een wel bewuste beperking hebben wij ons overigens opgelegd bij de beschrijving van de moeilijkheden, die in de jaren vijftig en zestig de Vereniging geteisterd hebben. Te meer daar de oorzaken veelal in hoge mate in de persoonlijke sfeer gezocht moesten worden.

Met deze bijdrage is het laatste woord over de geschiedenis van Flehite dus nog lang niet gezegd. Op bepaalde detailonderwerpen zullen wij in de toekomst nog nader ingaan. En ook onderwerpen als de betekenis van Flehite voor het archeologisch onderzoek en Flehite en de monumentenzorg verdienen een ruimer aandacht en zullen die hopelijk ook binnen afzienbare tijd krijgen.

Voor de geschiedschrijving over Flehite geldt als voor Vereniging en Museum: nog volop in beweging.

B.G.J.E.

oudheidkundige vereeniging

TE AMERSFOORT.

ALGEMEENE VERGADERING op **Woensdag 3 Februari 1909**,
's avonds 8 uur, ten Stadhui-ze.

PUNTEN VAN BEHANDELING:

1. Rekening en verantwoording v. d. Penningmeester over het ge-lou- den geldlijk beheer over het afgelopen jaar.
2. Verkiezing van een Bestuurslid wegens periodieke afstrijding (*vacature A. M. Tromp van Helt*).
3. Uittolting van vier aandelen in de geldleening van 1898.
4. Jaarverslag.

NAMENS HET BESTUUR,

De Secretaris,

W. CROOCKEWIT W.A.z.

De oprichter van Flehite,
W. F. N. van Rootselaar (1834-1900).

1.1 Van wetenschappelijke commissie naar Oudheidkundige Vereniging

Op 28 augustus 1878 trokken kapelaan W. F. N. van Rootselaar, de leraar A. M. Kollewijn, de r.k. geestelijke A. A. J. van Rossum, de Barneveldse burgemeester C. A. Nairac en de Amersfoortse wethouder W. A. Croockewit naar de Leusderhei om daar grafheuvels te onderzoeken.¹⁾ De tocht voldeed kennelijk aan de verwachtingen en op 2 september werd de 'Commissie tot wetenschappelijk onderzoek van de tumuli op de Leusderberg' opgericht. Veertien man maakten er deel van uit.²⁾

De drijvende kracht bij deze ontwikkeling is stellig Van Rootselaar³⁾ geweest. Hij was het ook, die met een enorme energie en doorzettingsvermogen de kleine verzameling archeologische vondsten zou doen uitgroeien tot een museum en van een groep wetenschappelijke onderzoekers een bloeiende oudheidkundige vereniging zou maken. Het is daarom des te betreurenswaardiger dat een conflict de verhouding tussen hem en Flehite in de laatste jaren voor zijn dood in 1900 ernstig zou vertroebelen.

Al vrij spoedig wilde men (lees Van Rootselaar) rond de gevonden archeologica een echt museum opbouwen. Daartoe werd in de ledenvergadering van 31 december 1879 de 'Commissie voor het verzamelen van Oudheden uit Amersfoort en omstreken' in het leven geroepen. Deze diende zich met de gemeente te verstaan over dit museumplan. Een en ander resulteerde in augustus 1880 al in het beschikbaar stellen door de gemeente van een ruimte. Het lag verder in de bedoeling de verzameling te zijner tijd als 'don gratuit' aan de gemeente te schenken.⁴⁾ Toen het museum gerealiseerd was leek het goed ook de Vereniging een hechtere basis te geven. Daartoe werden statuten opgesteld.⁵⁾ Op 27 juli 1882 werd de 'Vereniging Flehite'⁶⁾ officieel door koning Willem III erkend.⁷⁾ Primair was de zorg voor het museum. Artikel 1 van de statuten luidde: 'De Vereeniging stelt zich ten doel de oprichting van een museum van oudheden te Amersfoort...'⁸⁾ Het eerste artikel van de statuten van de inmiddels genaamde Oudheidkundige Vereeniging Flehite toont welke evolutie men in een paar jaar had doorgemaakt:

'De Vereeniging is gevestigd te Amersfoort, en draagt den naam Flehité, den vroegeren naam van de streek, waarin Amersfoort gelegen is.

Zij stelt zich ten doel:

- de instandhouding en uitbreiding van het Museum van Oudheden te Amersfoort*
- zooveel mogelijk medewerking te verleen tot instandhouding en restauratie van oude gebouwen, historische monumenten en andere belangrijke oudheidkundige zaken te Amersfoort en omstreken.*
- het houden van bijeenkomsten ter bespreking van oudheidkundige onderwerpen tot bevordering van kennis van geschiedenis en kunst.⁹⁾*

Het waren niet alleen fraaie woorden. In de jaren tachtig had de Vereniging met name op de eerste punten al opmerkelijke resultaten geboekt. Men was in 1890 reeds volop bezig met verbouwing en inrichting van het in 1889 aangekochte muurhuis Breestraat 78. Hieronder zullen wij op de lotgevallen van de museumgebouwen en de collectie nader ingaan.

Ook op het gebied van de monumentenzorg had de Vereniging reeds zijn sporen verdiend, onder meer door de redding van de Koppelpoort. Ook hierop zullen wij hieronder meer gedetailleerd ingaan. In feite zou alleen de laatste doelstelling maar weinig uit de verf komen. Tussen 1892 en 1909 zouden maar 8 lezingen gehouden worden, waaronder één door een Belg, een 'Kunsthistorische voordracht met lichtbeelden over het oude Brugge met hare praalgebouwen'. Daarna zou het tot in de jaren vijftig duren eer weer lezingen georganiseerd werden.

A. M. Tromp van Holst als commandant van de schutterij (zittend rechts).
Zittend op de grond W. Croockewit W. Azn. Foto genomen op 13 oktober 1892.

Tot slot van deze paragraaf nog een enkele opmerking over de mannen, die deze stormachtige ontwikkeling hebben gerealiseerd. In de beginperiode is het bestuur sterk gedomineerd door Van Rootselaar. Een man, die overkomt als iemand met een geweldige werkkraft en die met een enorme energie doorstootte naar het doel dat hem voor ogen stond. Een solist, niet geschikt voor soepele samenwerking. Dit bleek duidelijk toen Van Rootselaar in de jaren negentig in conflict kwam met zijn medebestuurders: de commissionair in effecten W. Croockewit, A. M. Tromp van Holst, werkzaam in de houthandel en commandant van de stedelijke schutterij, beroepsmilitair O. G. H. Heldring en de apotheker C. B. Kok. Zij zouden het ook zijn, die met de opvolger van Van Rootselaar, de con-rector van het gymnasium dr. H. J. Reynders, voor lange jaren het gezicht van Vereniging en museum zouden bepalen. Croockewit zou 48 jaar(!) bestuurslid zijn, Reynders 24 jaar, Tromp van Holst 29 jaar, Heldring 19 jaar en Kok 7 jaar.¹⁰⁾ Van de laatste drie werd het lidmaatschap beëindigd door overlijden! Van hen was het met name Tromp van Holst, die jaar in jaar uit gelden beschikbaar stelde voor verbetering van het gebouw, de

expositiemogelijkheden en bijdroeg in aankopen en zelf ook talloze schenkingen aan het museum deed. Overigens stuit men ook elders in het Amersfoortse steeds weer op Tromp van Holst als maecenas.¹¹⁾ Ook Kok mag in dit verband met ere genoemd worden, want hij vermaakte zijn kunstverzameling aan het museum. Keren wij terug naar het conflict met Van Rootselaar. Al sinds het optreden van bovengenoemde bestuursleden (1890-92) waren er moeilijkheden met Van Rootselaar over het feit of hij het beleid alleen bepaalde of dat er sprake was van een collegiaal uitstippelen van de te volgen lijnen.¹²⁾ Hierbij zij overigens direct aangetekend, dat de overige, door Van Rootselaar zelf aangetrokken bestuursleden, waarschijnlijk ook niet de meest meegaande zullen zijn geweest. In het najaar van 1895 kwam het tot een uitbarsting naar aanleiding van een stemming over een concept huishoudelijk reglement. 'Daar de Secretaris stemming over zijn voorstel (het concept) eischt, sluit de voorzitter de vergadering met de woorden 'ik sluit de vergadering'. De Secretaris laat daarop onmiddellijk volgen 'dan open ik de vergadering' en verzoekt de leden te blijven ten einde over de verdere belangen van de vereeniging te beraadslagen'.

Van Rootselaar vertrok en werd daarna vervallen verklaard van zijn voorzitterschap.¹³⁾ Tot aan zijn dood, begin 1900, zou Van Rootselaar zich met alle mogelijke middelen tegen dit besluit blijven verzetten en bleef hij zichzelf als de enige echte voorzitter van de Vereniging beschouwen. Het is een uiterst trieste zaak, dat de verhouding tussen Van Rootselaar en Flehite zo in mineur moest eindigen. Het geheel wordt nog des te schrijnender als men uit de beschikbare stukken moet constateren, dat het standpunt van Van Rootselaar, behoudens misschien een doodenkele uitzondering, geen enkele aanhang kreeg binnen de Vereniging. Door zijn autoritair optreden was hij geheel vervreemd van de achterban. Wat moet men zich overigens voorstellen bij de omvang van de Vereniging? In 1889 waren er een 37 leden, 1903 was een topjaar met 103 leden. In 1920 bedroeg het aantal 61.¹⁴⁾

1.2 De museumgebouwen

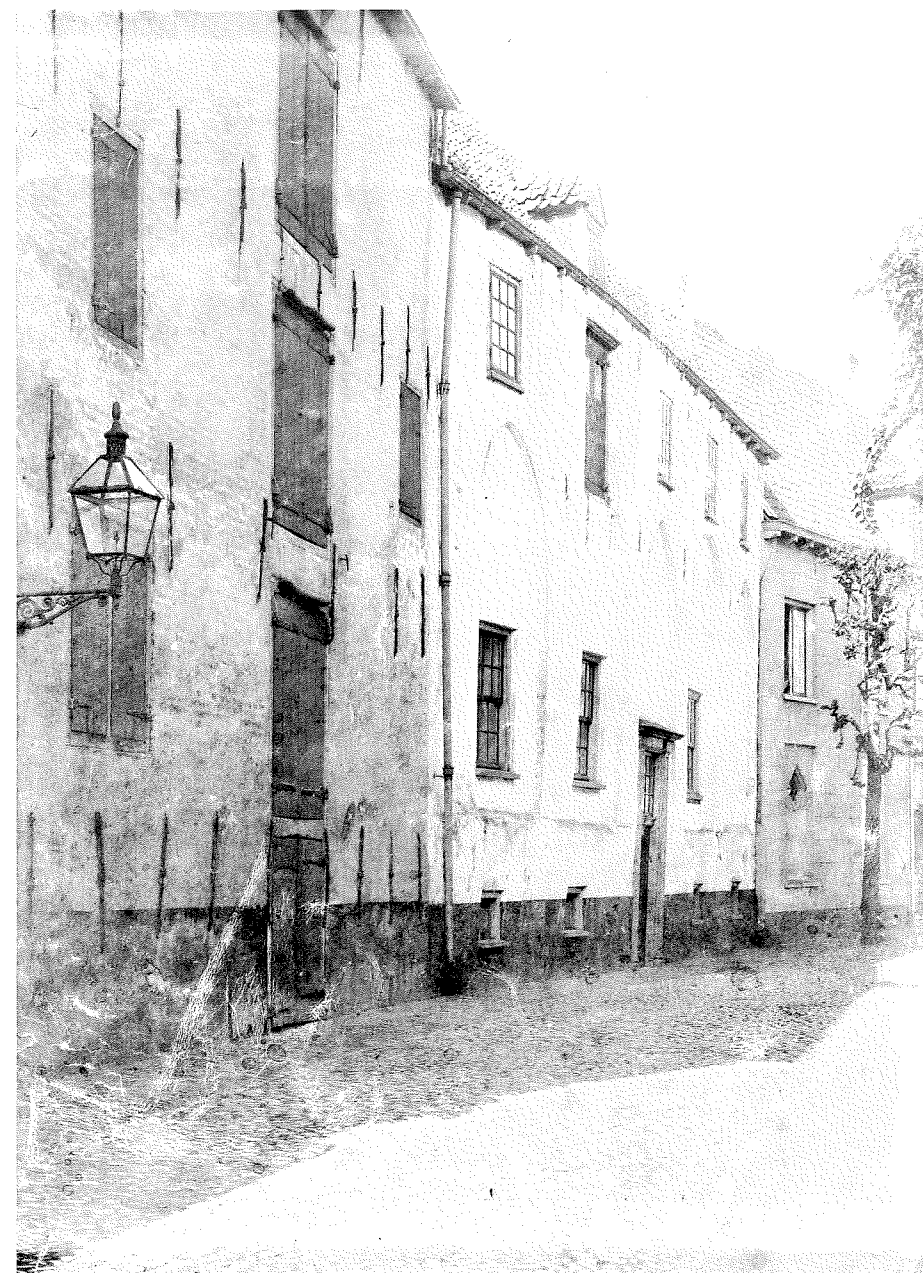
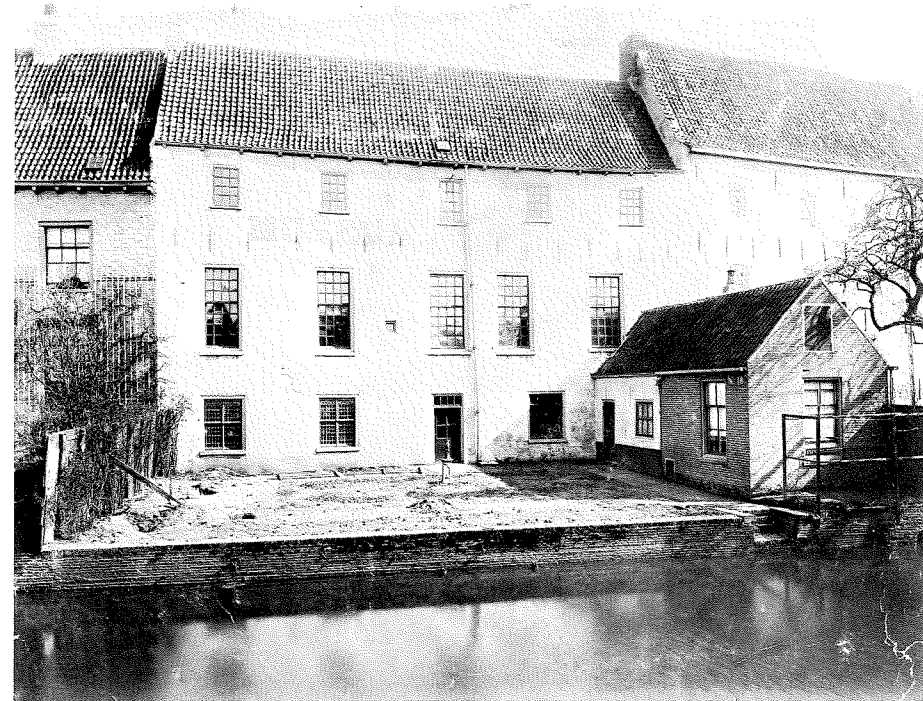
A. A. J. van Rossum meldde in zijn verslag van de tocht van 28 augustus 1878, dat de gevonden voorwerpen naar het stadhuis — het voormalige huis van Cohen aan de Westsingel — overgebracht waren om daar 'een voegzame plaats te vinden'.¹⁵⁾ Het zal Van Rootselaar, als plaatsvervangend gemeentearchivaris, wel geweest zijn, die dit mogelijk had gemaakt. Omdat het aantal opgegraven voorwerpen snel groeide en men deze ook voor het publiek wilde tentoonstellen ging men op zoek naar een meer permanente expositiemogelijkheid. In augustus 1880 stelde de gemeente Amersfoort een lokaal naast de gemeentebibliotheek beschikbaar.¹⁶⁾ Zij was ook bereid dit op haar kosten in te laten richten. Op 1 november werd deze ruimte voor het publiek opengesteld. De collectie groeide snel, vooral toen men zich ook ging interesseren in andere dan uitsluitend archeologische voorwerpen. Eind 1884 stelde Van Rootselaar dan ook voor naar een andere ruimte uit te gaan zien.¹⁷⁾ Het gebouw van de oude waag aan de Appelmarkt en het huis in de Krommestraat waar het oudste stadhuis gestaan zou hebben, het Observantenklooster en de Koppelpoort werden in de beschouwingen over dit onderwerp naar voren gebracht.¹⁸⁾ Inmiddels was ook een wat gespannen verhouding met de gemeente ontstaan, want men was ook de bibliotheek steeds meer als museumruimte gaan gebruiken. Uiteindelijk verklaarde de gemeente zich echter bereid de bibliotheek naar elders over te brengen en ook de zo vrij gekomen ruimte aan het museum te laten.¹⁹⁾ Een definitieve oplossing was het evenwel niet. Eind 1888 leek die zich echter wel aan te dienen. In de bestuursvergadering van 31 december(!) deelde de voorzitter van Flehite mee dat de Amersfoortse kantonrechter mr. H. Croockewit bereid was het gebouw van

De eerste behuizing van Museum Flehite, in het gebouwje links van het stadhuis aan de Westsingel. Detail van een litho van P. W. van de Weijer uit omstreeks 1880.

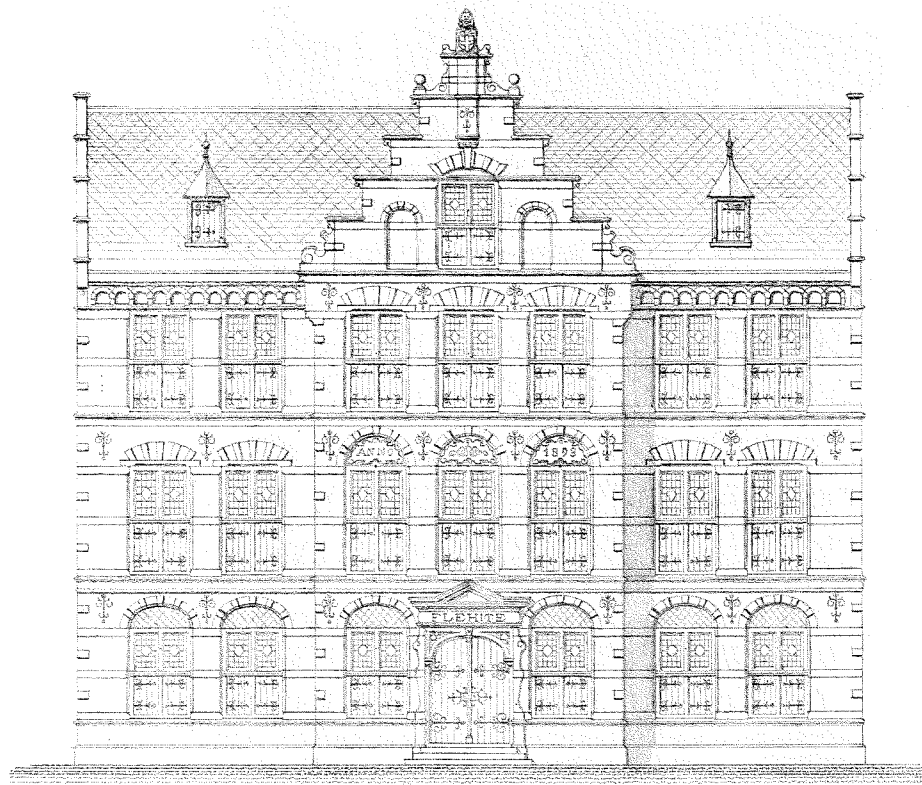
de voormalige garnizoensinfirmierie aan de Breestraat (nr. 78) aan te kopen van de gemeente en het daarna te verhuren aan Flehite.²⁰⁾ Het bestuur was enthousiast en ook de ledenvergadering ging met het voorstel accoord.²¹⁾ Wel wilde men dat de zaak eerst nog nader met de gemeente besproken zou worden. De gemeente bleek bereid het gebouw voor f 1200,— aan mr. Croockewit te verkopen en bovendien de subsidie aan de Vereniging te verhogen als tegemoetkoming in haar kosten.²²⁾ Flehite deed daarop een tegenvoorstel. Zou de gemeente niet bereid zijn het gebouw zelf te verhuren en de subsidie te verhogen met het huurbedrag?! Zoals te begrijpen voelde de stedelijke overheid weinig voor dit plan, mede gezien de kosten die het onderhoud en het gebruiksklaarmaken met zich mee zouden brengen. De gemeenteraad stond in deze pal achter het college van B & W.²³⁾ Uiteindelijk werd het pand direct door de Vereniging gekocht (7 december 1889).²⁴⁾ De financiële middelen voor de aankoop en de noodzakelijke verbouwing werden verschaft door mr. Croockewit (f 2000,— tegen een rente van 3% met het gebouw als hypotheccair onderpand).²⁵⁾ In de loop van 1890 werd de verbouwing op grond van een bestek van de architect W. H. Kam door aannemer J. R. van 't Hof uitgevoerd.²⁶⁾ En op 21 oktober van dat jaar kon het museum zijn poorten voor het publiek openen.²⁷⁾

Op de begane grond was een 17de eeuwse keuken ingericht en waren tevens de archeologische vondsten, gevelstenen en dergelijke opgesteld. 'De grote zaal (op de eerste verdieping) bleef bestemd tot opname van voorwerpen, die meer eigen waren aan publieke of openbare aangelegenheden; terwijl in de beide vertrekken op de volgende verdieping voorwerpen geplaatst werden, die meer het bijzondere of privaatleven betroffen, als het gildewezen, handel en nijverheid, kunstvoorwerpen, huishoudelijke zaken enz. Het zogenaamde rariteitenkamertje, tusschen deze beide lokalen werd voorlopig ingericht tot bewaarplaats van vrouwenkleding, terwijl van het portaal partij werd getrokken tot plaatsing van schilderstukken, waarop gezichten in en om de stad voorkomen'.²⁸⁾ Men was zeer tevreden over de nieuwe behuizing. Steeds was men er ook op uit om zowel aan het gebouw als aan de opstelling verbeteringen aan te brengen. In 1892 werd een conciërgewoning aangebouwd. Het bestuurslid Tromp van Holst nam de helft van de kosten daarvan voor zijn rekening.²⁹⁾ Het zou niet de laatste keer zijn dat hij een dergelijk genereus gebaar maakte. Zo bood hij in 1896, mede namens zijn vrouw, J. F. O. H. Tromp van Holst-Hartogh Heijs, aan een tuin in oud-Hollandse stijl te laten aanleggen, naar een ontwerp van de tuinarchitect Hartogh Heijs van Zouteveen.³⁰⁾ Na aanleg bleek er echter een storend element: 'de drogende opgehangen wasch van den conciërge en zijn gezin'. Om deze vanaf de Singel aan het gezicht te onttrekken besloot men een ijzeren vlechtwerk met klimop te plaatsen.³¹⁾ Eind 1897 ging er plotseling iets mis. Op 4 december werd een buitengewone bestuursvergadering belegd vanwege de bedenkelijke toestand van het gebouw 'welke van dien aard is, dat er werkelijk gevaar voor instorten dreigt'.³²⁾ De 'fabriek' in het bestuur, A. M. Tromp van Holst, had veertien dagen tevoren de

De voor- en achterzijde van Breestraat 78, voor de restauratie van 1898.

muur aan de Breestraatzijde geschild. Hij had dit nu opnieuw gedaan en een afwijking van enkele centimeters geconstateerd. Het leek noodzakelijk de muur direct te stempelen en deskundig advies in te winnen. Op 14 december kwam men weer bijeen. Het stempelen had niet het gewenste resultaat gehad. En op advies van de architect Herm. Kroes had men besloten het gehele museum, behalve de kelderverdieping, te ontruimen. De inventaris werd ondergebracht in het Burgerweeshuis aan de Zuidsingel.³³⁾ Het woord was nu aan de ledenvergadering. Op 7 januari 1898 besloot deze van de twee restauratieplannen van Kroes, groot respectievelijk f 10.500,— en f 13.000,— het laatste te kiezen.³⁴⁾ Dit nadat het bestuur verklaard had, dat de heer X (Tromp van Holst) garant wilde staan voor de rente van 4% van de noodzakelijke lening. Op 22 maart kwamen de leden van Flehite opnieuw bijeen om de financiering definitief te regelen. Er was f 15.000,— nodig (f 13.000,— voor de verbouwing plus de hypotheek van f 2000,— uit 1889). Hiervan werd f 6000,— hypotheek tegen 4%.³⁵⁾ Dit geld werd geleverd door de bewoner van Nimmerdor, M. J. Boissevain. Mr. Croockewit was bereid zijn hypotheek van f 2000,— om te zetten in een lening. Het resterende tekort moest gedekt worden door aandelen van f 200,— tegen 3%, af te lossen in 15 jaar. Dit bedrag van f 7000,— bleek reeds overtekend te zijn! Tromp van Holst verklaarde zich bovendien bereid — dit in tegenstelling tot zijn eerdere toezegging — gedurende 25 jaar jaarlijks f 600,— te zullen schenken voor rente en aflossing. De burgemeester van Amersfoort mr. F. D. graaf Schimmelpenninck zou gedurende 20 jaar jaarlijks f 50,— schenken.³⁶⁾

Het niet uitgevoerde ontwerp van architect Kroes voor het museum (1898).

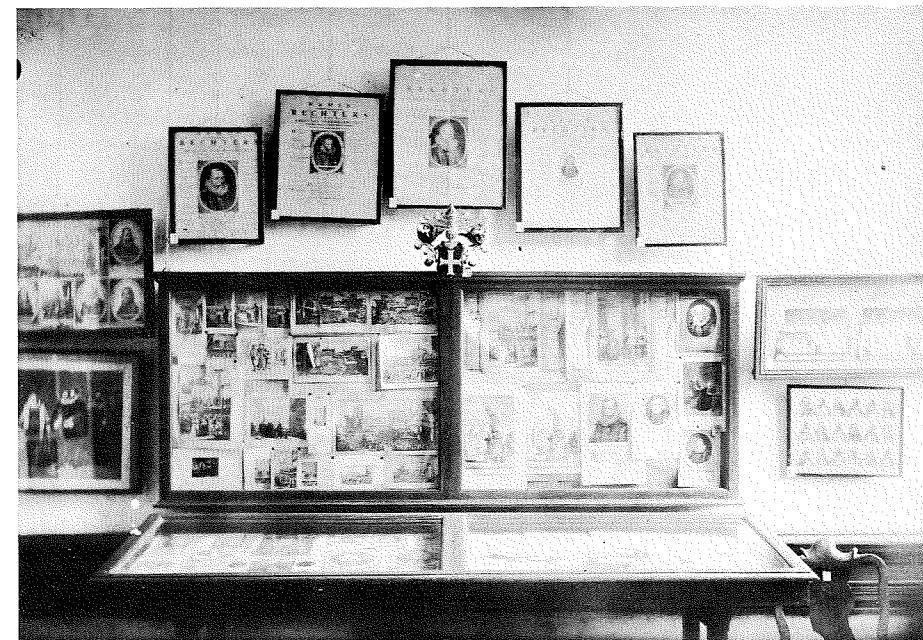
1.3 De collectie

Hierboven is reeds gezegd hoe Flehite in feite begon als een groep amateurarcheologen, die zich primair toelegden op het verzamelen van oudheden uit de grafheuvels in de omgeving (in de jaren 1878-1880 werden er een 15 tal opgravingen uitgevoerd!).⁴² Toen deze verzameling groeide kreeg ook de gedachte aan een apart museum al snel steeds duidelijker gestalte. Men ging het verzamelgebied ook ruimer zien, oudheden in 't algemeen. De achterliggende idee werd heel fraai verwoord in het jaarverslag 1887⁴³: 'Voor ieder van ons, van welke stand of partij, bevat de geschiedenis onschatbare lessen, en uit welke bronnen leert men beter de geschiedenis kennen, dan uit de voorwerpen, ons nagelaten door de geslachten, die voor ons geleefd hebben?'

Op voorstel van Van Rootselaar zou bij de collectievorming de figuur van de in Amersfoort geboren Johan van Oldenbarnevelt speciale aandacht krijgen. In dat verband schonk hij een koperen penning met de beeltenis van de staatsman en enige prenten die op zijn terechtstelling betrekking hadden.⁴⁴) Dit waren waarschijnlijk de eerste schenkingen voor het museum. De eerste aankoop had ook betrekking op Oldenbarnevelt: een zilveren penning.⁴⁵) In het verslag over 1880 kon men al vol trots melden: 'Een aanzienlijk aantal voorwerpen werden ten geschenke gegeven of in bruikleen afgestaan'.⁴⁶) De verzameling groeide zo snel, dat men volgens het verslag over 1881, al een indeling van 22 afdelingen kon maken: 'Bodem - Urnen van Leusden - Urnen van Soest - Oudheden van Barneveld - Oudheden van Wijk bij Duurstede - Topographie - Regeering - Zegels - Brandwezen - Maten en gewichten - Muntwezen - Nijverheid - Schoone Kunsten - Krijgswezen - Godsdienst - Gebouwen - Meubelen - Huisraad - Kleeding - Rookten - Spelen - Geschiedenis'.⁴⁷)

Deze gehele financiële operatie toont wel heel duidelijk tot welke geldelijke steun en offers de Amersfoortse notabelen bereid waren. Ook de gemeente kwam Flehite tegemoet door de jaarlijkse subsidie te verhogen van f 150,— naar f 300,—.³⁷) Nu het financiële licht op groen stond kon architect Kroes zijn definitieve bestek maken en aannemer G. Prins daarop aan het werk gaan. In de plannen van Kroes bleef weinig behouden van het oorspronkelijk laat-middeleeuwse muurhuis. Waarschijnlijk ervan uitgaande dat een 17de eeuwse sfeer het beste zou passen bij een historisch museum ontwierp hij een uitbouw en gevel in neo-rennaissance stijl, die ook in het interieur terug te vinden was. Daarbij heeft hij stellig met een schuin oog naar het Secretarishuisje in de Muurhuizen gekeken. Op 1 mei 1899 was het gebouw klaar en ingericht. Het werd feestelijk geopend en voorzitter O. G. H. Heldring kon vol trots verklaren: 'Met in zekeren zin bekrompen geldmiddelen, waardoor veel van het oude gebouw moest behouden blijven, hebben zij (i.e. architect en aannemer) toch een solide, net en sierlijk gebouw opgericht, dat ontwerper en bouwmeester tot in verre tijden tot eer zal blijven strekken'.³⁸) Noch maar enkele jaren later moesten opnieuw ingrijpende beslissingen genomen worden. Op 5 juni 1905 overleed de penningmeester van Flehite,

de apotheker C. B. Kok. Hij bleek een enorme verzameling kunstvoorwerpen, met name porselein, aan het museum vermaakt te hebben. Deze collectie kon onmogelijk opgesteld zonder een groot aantal andere voorwerpen naar het depot te doen verhuizen. Een gelukkige omstandigheid was echter, dat juist op dat moment de panden Breestraat 80/82 voor f 8500,— te koop waren.³⁹) De Vereniging had echter geen geld, alleen schulden. En er bleek geen bank te vinden, die bereid was een hypotheek te verstrekken. Maar het was wederom Tromp van Holst die een uitweg uit de moeilijkheden bood. In de notulen van de bestuursvergadering van 10 april 1906 lezen wij: 'De Voorzitter vraagt hierop aan den Heer Tromp van Holst of deze ook raad weet te schaffen. De Heer Tromp van Holst deelt daarop mede, dat hij het bewuste huis gekocht heeft en dat hij bereid is het aan de Vereniging te verhuren'.⁴⁰) Simpeler kon het welhaast niet! Het nieuwe gedeelte werd primair bestemd voor de collectie Kok en werd reeds op 16 juli 1906 voor het publiek opengesteld. In de daarop volgende jaren werd de inrichting van het gehele museum steeds verder verbeterd, vaak ook weer met financiële steun van Tromp van Holst.⁴¹) Deze gunstige ontwikkeling zou zich voortzetten tot 1920, tot de dood van Tromp van Holst, die verstreckende gevolgen voor het museum zou hebben.

De expositie van prenten betreffende Oldenbarnevelt in het begin van deze eeuw.

In 't algemeen kan gezegd worden dat men interessante oude zaken verzamelde, met een accent op Amersfoort. De lijst van aankopen in 1883 geeft ons inziens een typerend beeld: 'Tien schoorsteenstenen met onderscheiden voorstellingen; een ronde schoorsteensteen, dekstuk, voorstelling, wapen van Prins Maurits; een stel Delftsch aardewerk, vijf stuks, met deksel, blauw, geribt; een Friesche klok; een koperen koffijkan met drie kraantjes; vlaggestok van het leger van Napoleon; gebeeldhouwde en gekleurde lijst van de roef van een schip; kruikje, Keulsch aardewerk; schilderij: een zalmverkooper; knibbelspel, ivoor; kleine afbeelding van het wapen der stad, zilver; tekening van het Monument in Sint-Joris ter eere van Jacob van Campen; eenige koperen gedenkpenningen en munten'.⁴⁸) Er waren ook talloze bruiklenen, waaronder zeer belangrijke van de gemeente Amersfoort, stukken die overigens ook nu nog tot de belangrijkste in het museum behoren.

Ook de geschenken stroomden in ruime mate toe, waarbij de bestuursleden vaak vooropgingen. Als voorbeelden kunnen hier genoemd worden de 9 ontwerp-tekeningen voor gebrandschilderde ramen met voorstellingen van de geschiedenis van Noach, door Lambert van Noort. Ze werden geschonken door Tromp van Holst, die ze in 1910 voor f 364,— op een veiling gekocht had!⁴⁹) In 1903 gaf W. Croockewit het schilderij De aanbidding der Koningen door Paulus Bor in bruikleen aan het museum.⁵⁰) Het grote legaat Kok in 1905 werd hierboven reeds vermeld.⁵¹) Ondanks alle pogingen daartoe lukte het niet de beschilderde panelen van Van Campen uit het Hogerhuis, dat in 1878 was afgebroken om plaats te maken voor de Willem III-kazerne, van het rijk in bruikleen te krijgen.⁵²) Wel ontving men in 1909 een aantal beelden uit de beeldenvondst van Soest (1905) in bruikleen.⁵³)

In datzelfde jaar had men overigens ook een iets minder plezierige ervaring met de rijksoverheid. Naar aanleiding van de schenking van een 16de eeuwse schouw, afkomstig uit het pand Langestraat 9 (thans apotheek Keyser) lezen wij in de notulen: 'Dit voorwerp was reeds om zoo te zeggen reeds in den muil van het Rijk en behoefde nog slechts doorgeslikt te worden om voor ons voor altijd verloren te zijn. Maar wij hebben het er uit gekregen en is nu vanuit het Rijks Museum te Amsterdam veilig in ons museum aangeland'.⁵⁴)

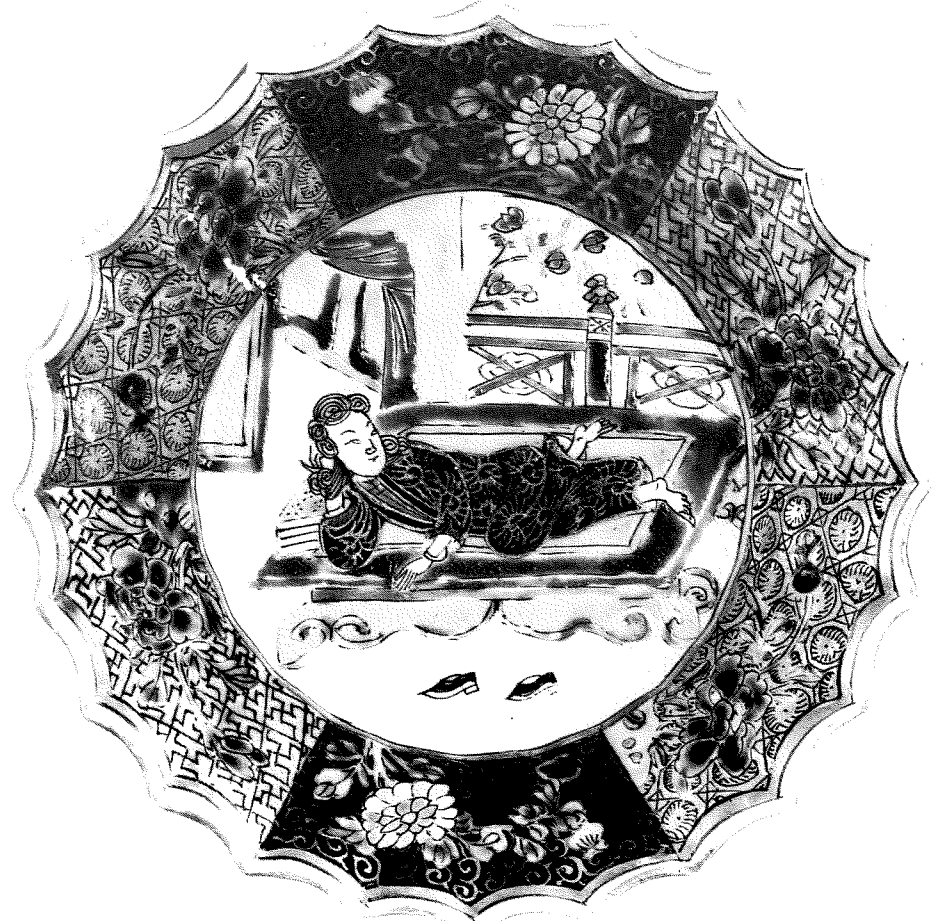
Van het vragen van hulp of advies bij deskundigen is ons niets gebleken, behoudens een enkele uitzondering. Zo hielp dr. Pleyte van het Museum van Oudheden in Leiden in 1881 bij de herindeling van de archeologische afdeling.⁵⁵)

Speciale vermelding verdient nog de in 1893, op initiatief van Van Rootselaar, opgezette bibliotheek, waar het verzamelaccident met name lag op de geschiedenis van Amersfoort en Flehite, en Johan van Oldenbarnevelt. De basis werd gelegd door een schenking van Van Rootselaar van enige boeken en overdrukken.⁵⁶)

Hoe lag het met de publieke belangstelling voor het museum? Een enkel getal: in 1883 kreeg het museum 206 bezoekers, in 1899 — het jaar van de opening van het herbouwde museum — 1371, 1908 gaf een totaal van 1521, terwijl ook in 1920 nog 1443 personen het museum bezochten.⁵⁷) In 1904 bezocht koningin Emma het museum. Als dank schonk zij twee etsen van paleis Soestdijk.⁵⁸) Twee jaar later kwam Victor de Stuers een kijkje nemen. 'Genoemde heer getuigde dat wij de zeldzaamste en kostbaarste voorwerpen bezaten, terwijl het eene uitbreiding had die hij niet had kunnen vermoeden, terwijl hij tevens onze inrichting prees en hij ons Museum belangrijker achtte dan het Overijsselsch Museum te Zwolle'.⁵⁹)

'De toppen der bergen worden zichtbaar'. Een van de tekeningen van Lambert van Noort, die het museum in 1910 van A. M. Tromp van Holst ten geschenke kreeg.

Europeaan op rustbed. Chine de commande, midden 18de eeuw. Een van de honderden stukken porselein uit het legaat Kok (1905).

1.4 Zorg voor de monumenten⁶⁰⁾

Reeds vóór de zorg voor het behoud van monumenten een officieel uitgangspunt van de Vereniging werd, wist Flehite te bewerkstelligen dat één van de belangrijkste Amersfoortse monumenten — de Koppelpoort — behouden bleef en gerestaureerd werd. Zij was aanvankelijk onkundig van de correspondentie, die in 1884 tussen rijk en gemeente op gang kwam over deze unieke land- en waterpoort. Het rijk wilde herstel, de gemeente zei er geen geld beschikbaar voor te hebben.⁶¹⁾ Te zelfder tijd vroeg Van Rootselaar zich binnenkamers af of men zou moeten proberen de Koppelpoort te herstellen of dat het misschien maar beter was hem af te breken om zo een schandvlek te laten verdwijnen. Immers de poort, die destijds door ingrijpen van koning Willem II van de ondergang gered was⁶²⁾, verkeerde in een deplorabele toestand.

Van Rootselaar werd er echter van overtuigd, dat een Vereniging als Flehite onmogelijk met een voorstel tot sloop kon komen.⁶³⁾ Derhalve werd contact opgenomen met de gemeente. Evenals het rijk verklaarde de gemeente ook aan Flehite geen geld te hebben. Als het geld uit andere bron bijeen zou komen, zou men echter graag aan herstel meewerken. Resultaat van de onderhandelingen was, dat Flehite een nationale actie op touw zette voor de restauratie. Deze leverde ruim f 2500,— op. Dit was de helft van het benodigde bedrag. Het rijk fourneerde de andere helft. Op deze manier kon reeds in 1885 de restauratie gerealiseerd worden. Voorwaar geen geringe prestatie voor de nog zo jonge Vereniging.⁶⁴⁾ Toen in 1901 na afbraak van het kleppermanshuisje, dat in de Langestraat tegen het koor van de St. Joriskerk aangebouwd stond, werd afgebroken, kwamen enkele muurschilderingen te voorschijn. Op kosten van Flehite met steun van enkele particulieren werden ze

De Koppelpoort vóór de restauratie van 1885. Foto uit 1864.

Kapelhuis en Krankeledenstraat in feestelijke toi ter gelegenheid van de weer in gebruikneming na de restauratie (31 aug. 1905).

gerestaureerd.⁶⁵⁾ Vol trots kon bestuurslid Croockewit schrijven: 'Terecht merkt dan ook de verslaggever in het Amersfoortsch Dagblad, bij het bezoek aan Amersfoort op 21 juni 1902 van de leden van den Nederlandschen Oudheidkundige Bond op, dat deze muurschilderingen de heeren 'de oogen uit het hoofd deden kijken'. Moge deze kunstuiting uit het grijs verleden nog lang als een beau reste onze veste sieren'.⁶⁶⁾ In deze periode hield Flehite zich — hoe kan het bijna anders bij een Amersfoortse vereniging — ook bezig met de Amersfoortse Kei. Reeds in de jaren tachtig was de kwestie van het opgraven van dit rond het midden van de eeuw weer herontdekte stuk steen al enkele malen ter sprake geweest.⁶⁷⁾ Van Rootselaar had de boot echter steeds af

weten te houden. In 1897 werd er evenwel vanuit Flehite een commissie ingesteld, die de haalbaarheid van het opgraven en opnieuw plaatsen van de Kei serieus moest onderzoeken.⁶⁸⁾ Eind 1902 leek daarna het geschikste moment daar, want de Varkensmarkt, waar de Kei begraven lag, moest van een nieuw plaveisel voorzien worden.⁶⁹⁾ De plannen konden ten uitvoer gebracht en 5 mei 1903 was de grote dag. Amersfoort kreeg zijn Kei weer terug, die het ruim 3 eeuwen te voren heimelijk begraven had, niet bestand tegen het feit, dat men zich alom vrolijk maakte om de keientrekkers. Op 9 juli 1903 werd de Kei, opgesteld aan 't Plantsoen bij de Utrechtsestraat, officieel overgedragen aan de gemeente.⁷⁰⁾

Na dit werk volbracht te hebben zette de commissie zich direct aan een nieuwe taak: de oprichting van een standbeeld van Johan van Oldenbarnevelt. Overigens een oude hartewens van Van Rootselaar.⁷¹⁾

In het begin van deze eeuw werden nog enkele belangrijke Amersfoortse monumenten door Flehite van de ondergang gered. In 1905 maakte zij de restauratie van het Kapelhuis aan de Krankeledenstraat mogelijk.⁷²⁾ Een andere monument was de Kamperbinnenpoort, of om exact te zijn, de resten van de voorpoort van de Kamperbinnenpoort. Op dat moment stonden alleen de torens nog overeind. De gemeente was voor afbraak omdat ze beschouwd werden als ernstige verkeersobstakels. Flehite ging tegen het raadsbesluit in beroep en werd ten slotte in 1915 door de Raad van State in het gelijk gesteld.⁷³⁾ Het zou overigens tot 1931/33 duren eer deze resten van de Kamperbinnenpoort gerestaureerd zouden worden en het middenstuk werd aangebracht.⁷⁴⁾

Het behoud van het Sprengel wist Flehite in dezelfde periode te bewerkstelligen.⁷⁵⁾ Zonder procedures tot bij het hoogste beroepscollege!

Terugblikkend op de activiteiten van Flehite op het eind van de 19e en het begin van deze eeuw kan zonder meer gesteld worden, dat zij een aantal zeer karakteristieke monumenten voor de stad heeft weten te behouden. Zij heeft de fatalistische opvatting over 'monumentenzorg' gelukkig kunnen keren, zoals onder meer geuit door het gemeenteraadslid Huet bij de debatten over de Koppelpoort: 'Daarom is het beter over te gaan tot het amoveeren van een object, dat, zoo men de zaak slepende houdt, aanleiding kan geven tot aanmerkingen buitenaf en tot een langzaam verdwijnen van wat men niet wil en kan conserveren'.⁷⁶⁾

2.1 Zorgen om Flehite

Op 30 oktober 1920 overleed de voorzitter van Flehite A. M. Tromp van Holst. Zijn dood zou voor Vereniging en museum grote gevolgen hebben. Niet alleen verloor men in hem een belangrijk weldoener, zijn dood betekende ook dat men voor enkele decennia zou moeten afzien van de panden Breestraat 80/82. Tromp van Holst had namelijk in zijn testament geen regeling getroffen voor deze panden, die hij in 1905, in verband met het legaat Kok, voor Flehite had aangekocht. Zijn erven besloten deze panden te verkopen en in 1923 moesten ze door Flehite ontruimd worden.⁷⁷⁾ Daarbij kwam dat na de ziekte en dood van voorzitter Heldring (1910/11) de fut er een beetje uitgeraakt was. Men had een vrij groot en goed gevuld museum en de bestuurders konden zich beperken tot de lopende zaken. De zeer geringe financiële middelen maakten veel initiatieven overigens ook vrijwel onmogelijk. Langzaam liep ook het ledenbestand terug. Flehite werd een vrij levenloos geheel. De opvolger van Tromp van Holst, W. Croockewit, die al sinds 1890 bestuurslid was en sinds 1893 conservator,⁷⁸⁾ was ook duidelijk niet de man, die de moeilijkheden van het begin van de jaren twintig slagvaardig tegemoet kon treden.⁷⁹⁾ Gelukkig kreeg hij in die jaren een aantal nieuwe bestuursleden naast zich, die museum en Vereniging waarschijnlijk voor de ondergang hebben behoed: jhr. A. W. den Beer Poortugael (1921-1940+), drs. L. Leopold (1922-1942), D. H. Huygen (1924-1963), A. F. van Beurden (1924-1934+) en iets later D. G. J. Bolten (1933-1957). De lange zittingsduur uit de eerste periode was dus nog niet tot het verleden gaan behoren. De situatie, die deze heren aantreffen was allesbehalve rooskleurig.

De overloop op de eerste verdieping van het museum. Opname uit het begin van de eeuw.

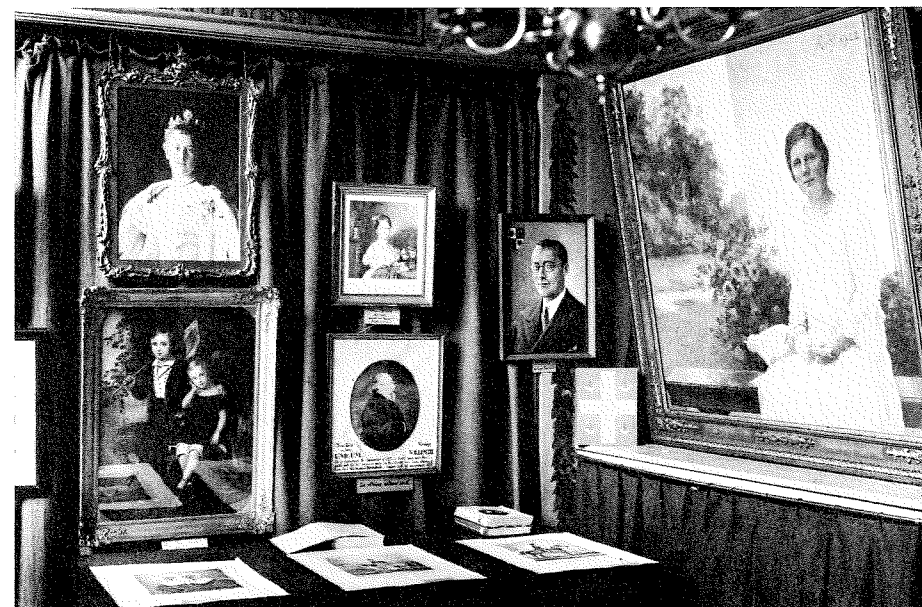
Zo schreef Van Beurden eind 1924: 'Er zit veel moois in, ook wel minderwaardigs, dat goed geplaatst niet veel hindert. Het zit echter alles dooreen, verward, vervuild, gescheurd, ongepoetst, dooréén een goore rommel. Het niet zorgen voor plaats, heeft de zaak verergerd. De conservator schijnt in 20 jaar niets gedaan te hebben, niet gecatalogiseerd, niets beschermd en bewaard'.⁸⁰⁾ Het oordeel van een bezoeker was al even negatief. 'Het Museum Fléhite in Amersfoort was één der treurigste die ik ken... Niet 't minst door mijn aandringen, is 't nu anders. Een der bestuursleden, de Heer Huygen, Heiligenbergerweg aldaar, heeft de zaak aangepakt en nog onlangs schreef hij mij dat, op de urnen-afdeeling en de geologische afdeeling na, de zaak geïnventariseerd is'.⁸¹⁾

Inderdaad mensen als Huygen en Den Beer Poortugael hadden het heft min of meer in handen genomen. Den Beer Poortugael was de inspirator van de geheel nieuwe inrichting⁸²⁾ en Huygen zorgde voor de inventarisatie. Met name Huygen zou de man worden op wie het museum tot in de jaren zestig zou drijven.⁸³⁾

Met een ongelofelijke liefde voor de Amersfoortse historie en voor Flehite in het bijzonder inventariseerde en ordende hij. Dankzij zijn zorg werden overigens ook de archieven van de Poth en het St. Pieters- en Bloklands Gasthuis geordend. Hij transcribeerde gildeboeken en maakte regesten van talloze stukken. Zo werd hij de historische vraagbak, die steeds weer bereid was om ad fontes te gaan om een bevredigend antwoord te geven. Het is daarom zeer te betreuren, dat hij zelf zo bijzonder weinig op papier gezet heeft. Ook wat betreft afbeeldingen van de stad en allerlei stukken betreffende Amersfoort was hij een verwoed verzamelaar, waar Flehite nog steeds zeer dankbaar van profiteert.

Opname tijdens de tentoonstelling over de oude apotheek in 1932. Uiterst links conservator D. H. Huygen. In het midden met baardje W. Croockewit, voorzitter van Flehite, met rechts daarvan D. G. J. Bolten, uiterst rechts de conciërge Van der Vlugt.

Een hoekje van de Oranje-tentoonstelling van 1936/37 in de bibliotheek van het museum.

In het jaar dat Flehite 50 jaar bestond, 1928, werden ook voor 't eerst een aantal tentoonstellingen georganiseerd. En de tentoonstelling rond Johan van Oldenbarnevelt in 1930 trok zelfs een record aantal bezoekers. De crisis leek bezworen. Men had echter niet kunnen rekenen met een andere crisis, die de nieuwe bloei toch al vrij vlug weer afremde, de economische wereldcrisis en de daarop volgende wereldoorlog. Huygen versaaagde echter niet. In 1941 werd een actie gevoerd om geld voor het museum bijeen te brengen en wist men door een ledenwerfcampagne het aantal leden te verdubbelen en op 128 te brengen.⁸⁴⁾ In 1944 wist Huygen te bewerken, dat de Amersfoortse afdeling van de Mij. voor Nijverheid en Handel de middelen toezegde om na de oorlog de hypotheek, die nog op het gebouw rustte, te kunnen aflossen.⁸⁵⁾ Lezingen en excursies kwamen in deze periode niet voor en ook op het gebied van de monumentenzorg hield Flehite zich, voor zover wij konden nagaan, opmerkelijk stil.

De achterzijde van Breestraat 80/82 vanaf de Nieuweweg in het begin van deze eeuw.

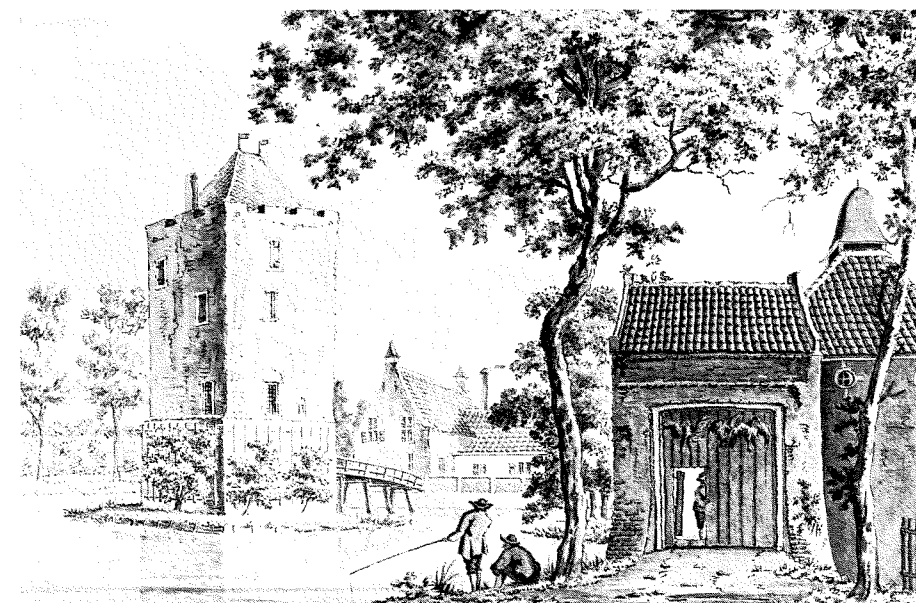
2.2 De museumgebouwen

Zoals reeds meegedeeld werd had Tromp van Holst voor zijn overlijden in 1920 geen regeling getroffen met betrekking tot de panden Breestraat 80/82. Toen zijn erfgenamen tot verkoop wilden overgaan was Flehite niet in staat ze zelf over te nemen. De R.K. Spaarbank werd de nieuwe eigenaar. Via een gerechtelijke actie probeerde men toch in het bezit van de gebouwen te blijven.⁸⁶⁾ Tevergeefs. Men probeerde toen alsnog tot een vergelijk met de Spaarbank te komen. De laatste verklaarde zich bereid de panden voor f 15.000,— te verkopen. Mocht Flehite echter vóór 1 mei 1923 dit bedrag niet bijeenkrijgen dan zou zij voor of op 1 juni de benedenverdieping moeten ontruimen en voor 1 januari 1924 de rest

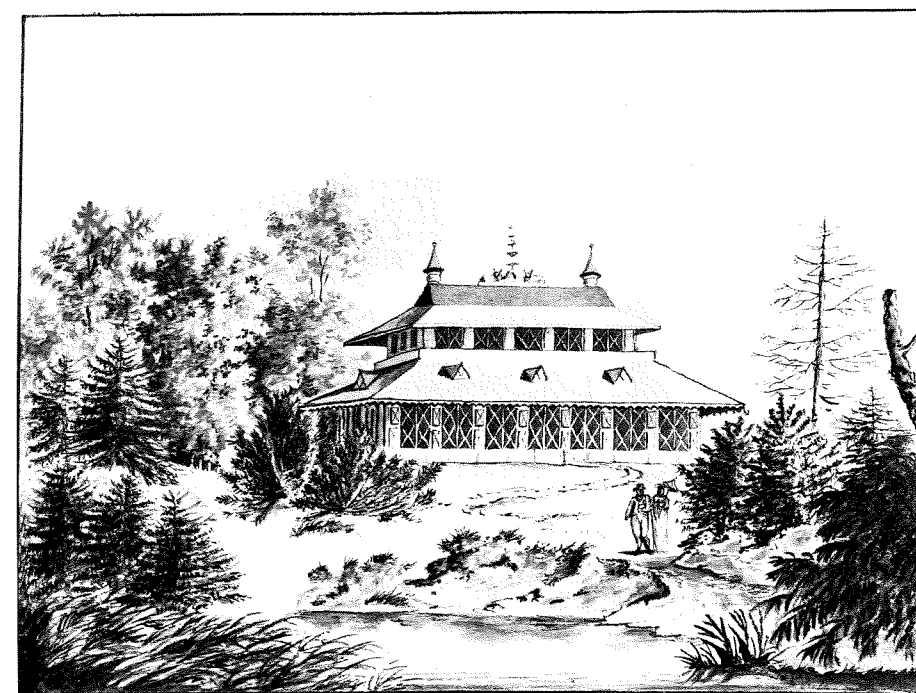
van de gebouwen.⁸⁷⁾ Het mocht niet baten. Men kreeg het geld niet bijeen. In het St. Pieters- en Bloklands Gasthuis en later ook in een gebouw van de gemeente aan Achter Davidshof werden de museumvoorwerpen uit Breestraat 80/82 nu voorlopig opgeslagen.⁸⁸⁾ In 1934 bood de Spaarbank het direct naast het museum gelegen pand te huur aan, doch ook daarvoor ontbraken Flehite de middelen.⁸⁹⁾ Vier jaar tevoren had men bij de gemeente nog een verzoek ingediend of het misschien mogelijk zou zijn het museum over te plaatsen naar het dan juist vrijgekomen Weeshuis aan de Zuidsingel. De gemeente ging daar niet op in.⁹⁰⁾

2.3 De collectie

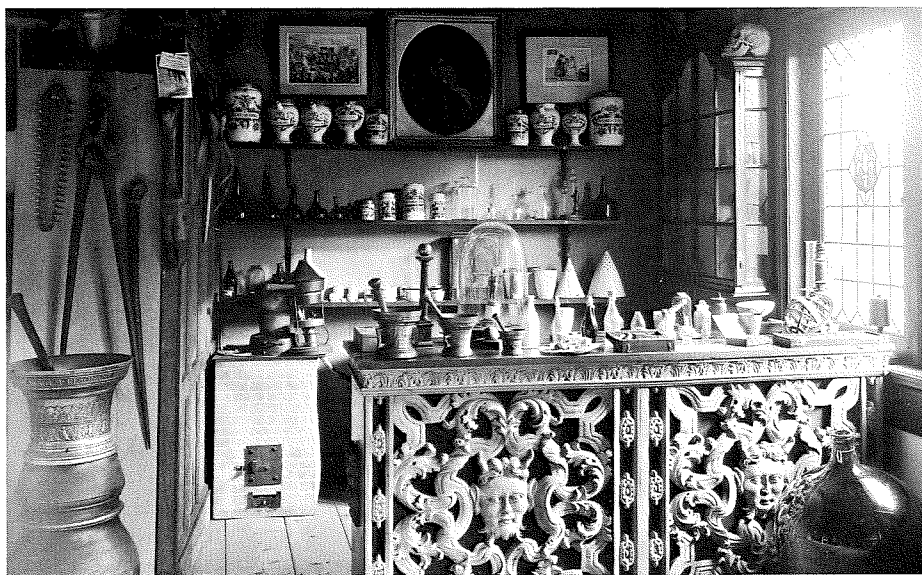
Ook als wij de uitbouw van de collectie tussen de wereldoorlogen beschouwen krijgen wij een weinig opwekkend beeld, ten minste vanuit onze huidige optiek geredeneerd. Wij moeten daarbij echter met een aantal factoren rekening houden. In de beginperiode van het museum was zeer actief verzameld en had men zoveel als mogelijk de belangrijkste stukken van de stadsgeschiedenis in het museum ondergebracht. Ook door allerlei schenkingen en aankopen en natuurlijk het grote legaat Kok was het museum goed gevuld. Toen de panden Breestraat 80/82 ontruimd moesten worden betekende dat, dat een groot deel van de collectie in depot moest verdwijnen. Noodzaak tot uitbreiding van de collectie om de beschikbare ruimten te vullen was er dus niet. En de noodzaak om bepaalde onderdelen uit te bouwen tot een waarlijk representatief geheel of stukken bijeen te brengen uit het meer recente verleden en heden voor de toekomst onderkende men niet of onvoldoende. En dat is, hoe jammer ook vanuit het heden geredeneerd, de bestuurders van toen niet al te zeer euvel te duiden. Te meer als men bedenkt, dat er totaal geen financiële middelen waren. En last but not least moeten wij bedenken, dat de belangstelling van iemand als conservator Huygen waarschijnlijk primair uitging naar het 'papieren' verleden van de stad. Op dat terrein heeft hij zeer conscientieus verzameld, gelukkig ook allerlei eigentijdse zaken.

Een van de tekeningen uit de in 1921 geschonken Atlas Coenen van 's-Gravesloot: Huis Lunenburg te Langbroek. Anoniem, 18de eeuw.

Huize Peking in Baarn. Anonieme tekening, 19de eeuw.

In 1929 werd in de 'gildekamer' op de tweede verdieping een aparte hoek voor de oude apotheek ingeruimd. Opname uit 1946.

Het zou echter verkeerd zijn deze periode uitsluitend in mineur te beschouwen. Immers in 1921 kreeg het museum een legaat, dat wij zonder overdrijving als het belangrijkste uit zijn bestaan mogen bestempelen: de Atlas Coenen van 's-Gravesloot. Honderden originele tekeningen, prenten e.d. betrekking hebbend op de gehele provincie Utrecht, bijeen gebracht door jhr. J. F. L. Coenen van 's-Gravesloot, uit de nalatenschap van zijn zoon jhr. A. J. D. Coenen van 's-Gravesloot.⁹¹⁾ En in 1930 kon het museum door een actie van het bestuurslid jhr. A. W. den Beer Poortugael het prachtige Van Mierevelt portret van Johan van Oldenbarnevelt verwerven.⁹²⁾ Op het eind van de jaren twintig kreeg het museum ook nog een uitbreiding van geheel andere aard, namelijk de geologische collectie van P. van der Lijn, waarvoor in de jaren 1927/28 een aparte ruimte ingericht werd.⁹³⁾ Een ernstige aderlating onderging de museumcollectie echter in 1935 toen een aantal gouden en zilveren kleinodiën ontvreemd werd.⁹⁴⁾

Zoals reeds gezegd werd rond het midden van de jaren twintig het museum geheel nieuw ingericht. Hoezeer de gemeente ook met de nieuwe opzet en gang zaken in het museum instemde moge blijken uit het feit dat, na een bezoek aan het museum door de raad, de subsidie verhoogd werd van f 600,— naar f 1000,—.⁹⁵⁾ Ook het dreigement dat men de subsidie zou intrekken als er geen gedelegeerde van de gemeente in het bestuur opgenomen zou worden, liet men varen.⁹⁶⁾ Hierboven is ook een ander initiatief uit die periode reeds vermeld: het organiseren van de eerste tentoonstellingen in Flehite. Voornamelijk uit het eigen bezit van Flehite en regelmatig terugkerend. De tentoonstelling rond het nieuwe portret van Van Oldenbarnevelt bracht het totale aantal bezoekers in 1930 zelfs tot boven de 2200. Verder bleef het bezoekers-aantal toch wat tanend en kwam het niet boven een jaartotaal van 1000. Zo zag het museum in 1935 maar 606 belangstellenden.

2.4 Flehite in oorlogstijd

Reeds vóór de oorlog waren er maatregelen besproken om het museum te beveiligen tegen luchtaanvallen.⁹⁷⁾ Wat deze inhielden en of ze ook ten uitvoer zijn gebracht is verder niet terug te vinden in de stukken. Het museum bleef in ieder geval geopend toen de oorlog eenmaal uitgebroken was en dit zou zo blijven tot september 1944. Toen ging de deur dicht en werd de inventaris zo veel mogelijk ingepakt en ondergebracht in de kelder.⁹⁸⁾ Met de gemeente was in die tijd wel de mogelijkheid besproken om de inboedel van Flehite over te brengen naar kasteel Loevestein⁹⁹⁾ maar gezien de financiële consequenties is daar kennelijk verder niets van gekomen. Toen in april 1945 tot tweemaal toe spingladingen bij de spoorbrug over de Eem tot ontploffing gebracht werden had dit de eerste keer gelukkig alleen tot gevolg dat de ruiten van het museum voor een groot deel sneuvelden en de keer daarop de afdichtingen.¹⁰⁰⁾ Na de oorlog kon alles weer worden uitgepakt, gecontroleerd, schoongemaakt en opnieuw opgesteld. Voorwaar geen kleinigheid als men rekening houdt met de omvangrijke porselein- en aardewerkcollectie van het museum. Het was de volijverige conservator Huygen, die dit werk met een huisgenoot volbracht. En zeer tevreden kon hij constateren toen dit werk gedaan was: 'Na afloop bleek, dat niets was gebroken of beschadigd dan alleen een eenvoudig medicijnflesje uit de oude apotheek'.¹⁰¹⁾

INSPECTIE KUNSTBESCHERMING.
Bureau. Binnenhof 1a - 's-Gravenhage - Tel: 103350

No. 7265. 's-Gravenhage, 20 September '43.
Onderwerp: tentoonstelling
van Joodse voorwerpen.

Het is mij gebleken, dat van Deutsche zijde aanstoot wordt genomen aan de tentoonstelling van voorwerpen, die op eenige wijze in verband staan met het Jodendom. In een van onze musea zijn diensgevolge twee lithografische portretten van Jozef Israëls door Jan Veth en een geschilderd portret van Liebermann door dezelfde in beslag genomen. Teneinde alle ergernis te vermijden lijkt het mij verstandig - in overeenstemming met den raad door den Voorzitter van den Cultuuraad, aan den betrokken museumdirecteur gegeven - dergelijke voorwerpen niet ter toon te stellen, maar op te bergen in het dépôt.

DE INSPECTEUR KUNSTBESCHERMING:

(Dr. J. Raaij).

aan
de beheerders van
Museum en Onbestedingen.

Schrijven van 20 september 1943 over het exposeren van Joodse kunst.

Ook op de bestuurssamenstelling heeft de bezettingstijd weinig invloed gehad. De voorzitter burgemeester mr. J. C. graaf van Randwijck was geruime tijd geïnterneerd in Haaren en drs. L. Leopold nam in 1942 ontslag.¹⁰²⁾ Lange tijd blijkt ook nergens uit dat de bezetter of de Duitsgezinde stedelijke overheid belangstelling toonde voor de gang van zaken in het museum, behalve dan een voor alle musea geldend verbod om werk van Joodse kunstenaars te exposeren.

Een expositie van herinnerings-aardewerk, verkregen uit een legaat van mevr. Hooft Graafland, kon in 1942 ook zonder enige repercussie plaatsvinden. In de loop van 1944 ontstonden er echter wel moeilijkheden rond een expositie in het kader van een landelijke Rembrandt-herdenking. Het Flehite-bestuur voelde weinig voor een dergelijke manifestatie. Dit was tegen het zere been van de NSB-burgemeester. Hij vond dat het museum, ook gezien de subsidies best een wat actiever tentoonstellingsbeleid kon voeren: 'Ik denk daarbij ook aan exposities op het gebied van de Heemkunde, waarvan de onderwijs-instituten, de Jeugdstorm, de Organisatie 'Vreugde en Arbeid' van het NAF (Nederlandsche Arbeidsfront) enz. zouden kunnen profiteren'.¹⁰³⁾ Het bestuur kwam met nieuwe uitvluchten. De burgemeester wees daarna nogmaals op de belangrijke taak van het museum, juist in een tijd waarin de belangstelling voor folkloristische en heemkundige tentoonstellingen groter dan ooit was. En hij bood zelfs medewerkers uit de hierboven reeds genoemde organisaties aan.¹⁰⁴⁾ Dit was gelukkig niet nodig want in september 1944 ging het museum in verband met de oorlogssituatie dicht.

3.1 Naar een nieuwe organisatievorm

De eerste dertig jaar na de oorlog zijn niet gemakkelijk geweest voor Vereniging en museum. Op een gegeven moment was de situatie zelfs zo kritiek, dat men zich moest afvragen of er nog een toekomstperspectief aanwezig was. Het is de grote verdienste van het bestuur Buining geweest dat de balans toch nog naar de positieve zijde is doorgeslagen. Het fundamentele probleem van de verschillende besturen o.l.v. de Amersfoortse oud-burgemeester mr. J. C. graaf van Randwijck (1941-1954), aannemer W. van Gent (1954-1957), architect G. Adriaans (1957-1965), accountant J. C. E. Strieder (1965-1969) en tenslotte de oud-burgemeester van Leusden A. F. H. Buining (1969-1976) was; hoe kan het voortbestaan van het museum met behoud van het eigen karakter voor de toekomst zeker gesteld worden.

Reeds in de oorlog had de rijksinspecteur voor de roerende monumenten D. F. Lunsingh Scheurleer aangedrongen op reorganisatie van het museum.¹⁰⁵ Alleen een modern opgezet museum zou aanspraak kunnen maken op voldoende subsidie in de toekomst. Hij werd in de jaren vijftig bijgevalen door de Amersfoortse burgemeester H. Molendijk, die een soort grote schoonmaak in het museum voorstond¹⁰⁶ maar tevens bereid was de financiële lasten goeddeels voor rekening van de gemeente te laten komen. Dit hield in dat Flehite een soort gemeentemuseum zou worden. En dat was wel het laatste wat bestuur en leden wensten. Men stond pal voor de eigen zelfstandigheid. De verhouding tussen Flehite en de gemeente was in die jaren dan ook uiterst koel, om het maar wat eufemistisch te stellen. Dit nam overigens niet weg, dat dankzij een initiatief vanuit Flehite en onder leiding van het bestuurslid Van der Neut, Amersfoort in 1959 op werkelijke grootse wijze haar 700 jarig bestaan vierde.¹⁰⁷

A. F. H. Buining en mev. M. W. Heijenga-Klomp op de expositie 'De apotheek in de loop der eeuwen' (1971).

J. D. H. van der Neut (links) tijdens één van de festiviteiten ter gelegenheid van het 700 jarig bestaan van Amersfoort in 1959.

Hierboven werd gesproken over bestuur en leden, dit was geen frase. Het is de verdienste van de eerste na-oorlogse besturen geweest, dat zij weer inhoud hebben kunnen geven aan het lidmaatschap van de Vereniging: door het organiseren van lezingen en excursies, werkgroepen en het laten verrichten van allerlei werkzaamheden in het museum. Een gevolg hiervan was echter tevens dat het bestuur nu ook bij verschillende gelegenheden geconfronteerd werd met oppositie vanuit die leden tegen hun plannen en voornemens.

De toenemende belangstelling kwam ook tot uiting in het ledental. Bedroeg dit in 1955 een kleine tweehonderd, tien jaar later lag het rond de vijfhonderd. Nadat de gemeentelijke annexatie-plannen met succes waren afgewend, leken de daarop volgende gebeurtenissen Flehite in het gelijk te stellen. Op het eind van de jaren vijftig en begin van de jaren zestig werden mede onder leiding van de opvolger van Huygen als conservator dr. W. J. de Boone, Breestraat 80/82 opgeknapt en de inrichting van Breestraat 78 op nieuwe leest geschoeid. Door een actiever tentoonstellingsbeleid ging bovendien de publieke belangstelling met sprongen omhoog. De blijdschap was helaas van betrekkelijk korte duur. Moeilijkheden binnen het bestuur leidden in 1965 tot het vertrek van conservator De Boone en voorzitter Adriaans.¹⁰⁸ Onder hun opvolgers pater dr. P. van den Bosch en J. C. E. Strieder zou de lucht slechts tijdelijk klaren. Op het eind van de jaren zestig was de samenhang binnen het bestuur volledig zoek en verloor het bestuur bovendien meer en meer de greep op de gang van zaken binnen Vereniging en museum. Eind 1968/begin 1969 bereikte het conflict zijn hoogtepunt. Een en ander resulteerde uiteindelijk in het optreden van een nieuw bestuur onder voorzitterschap van A. F. H. Buining, die als 'buitenstaander' orde op zaken moest

zien te stellen.¹⁰⁹ Het oud-bestuurslid mev. M. W. Heijenga-Klomp werd als waarnemend conservator aangesteld.¹¹⁰ Voor het bestuur Buining stonden twee zaken voorop: het realiseren van de restauratie van het gehele museumcomplex (inclusief het pand Breestraat 76, waarover men waarschijnlijk op korte termijn de beschikking zou kunnen krijgen) en de aanstelling van een directeur.¹¹¹ Dit betekende ook hard onderhandelen met de verschillende overheden omdat zonder overheidssteun de plannen financieel onhaalbaar zouden zijn.

Het is Buining en de zijnen gelukt, mede ook dankzij een forse steun van buitenaf in de vorm van een project van de Juniorkamer Eemland, waarop wij hieronder nog nader terug zullen komen. In 1974 werd Breestraat 76 aangekocht en kon de restauratie van dit pand beginnen, die het jaar daarop gereed zou zijn. In de jaren 1977/79 werd Breestraat 78 (Westsingel 50) gerestaureerd. Eind 1975 kreeg de Stichting Museum Flehite zijn beslag. Deze Stichting kreeg van de Vereniging de gebouwen en de collectie in bruikleen en zou verder het beheer over het museum gaan voeren.¹¹² De Vereniging zou zich voortaan kunnen 'beperken' tot activiteiten voor haar leden.

Nog weer een jaar later werd Flehite's eerste directeur benoemd, de schrijver van deze bijdrage.

3.2 De museumgebouwen

Reeds direct na de oorlog, begin 1946, nam het bestuur weer contact op met de R.K. Spaarbank over de panden Breestraat 80/82. Men was bereid het 'zaaltje' in Breestraat 82 voor tentoonstellingen beschikbaar te stellen, maar Breestraat 80 was verhuurd en gezien de heersende woningnood zou er waarschijnlijk weinig aan die situatie veranderd kunnen worden.¹¹³ Eind 1951 deden zich nieuwe mogelijkheden voor. Flehite zou beide panden kunnen aankopen.¹¹⁴ Ditmaal gelukte het wel de benodigde gelden bijeen te brengen. Een gunstige omstandigheid daarbij was ook wel dat de hypotheek op het museum inmiddels was afgelost. In de vergadering van 19 december besloot het bestuur de panden aan te kopen voor f 16.000,—. Boven de eerstvolgende vergadering kon secretaris Huygen waarschijnlijk vol trots schrijven: 'in de bestuurskamer van ouds de R.K. Spaarbank'.¹¹⁵ En de algemene ledenvergadering van 21 februari 1952 kon in het zaaltje gehouden worden. Flehite was weer terug in een stuk oude behuizing! Een en ander betekende niet dat de beide panden nu weer zonder meer bij het museum getrokken konden worden. Dit zou eerst op het eind van de jaren vijftig gebeuren. Immers in beide huizen woonden nog huurders, die gezien de woningnood niet naar elders konden verhuizen. De gemeente gaf overigens ook geen toestemming daartoe. Voor men met de herinrichting kon beginnen heeft het bestuur nog tweemaal een verhuizing van het museum overwogen. Het eerst in 1954. Toen kwam namelijk een gebouw van de Ned. Herv. diakonie (Muurhuizen 1) vrij. Na inspectie ter plaatse vond men het echter geen redelijk alternatief.¹¹⁶ Minder gemakkelijk had men het met het voorstel van de gemeente op het eind van 1958 om het dan juist in restauratie zijnde huis Randenbroek te betrekken.

Aanvankelijk reageerde men positief tot zeer positief.¹¹⁷) Bij een nader gesprek met de gemeente bleken de voorwaarden echter tegen te vallen. Bovendien overwoog men dat de verhuizing veel geld zou kosten, de oude gebouwen waarschijnlijk niet veel zouden opbrengen en dat veel leden een verhuizing naar 'buiten de stad' niet erg op prijs zouden stellen.¹¹⁸) Verder kwamen juist in deze periode Breestraat 80 en 82 geheel beschikbaar. Men besloot derhalve niet te verhuizen. Het opknappen en de herinrichting van de museum panden werden daarna met kracht doorgevoerd. In dit verband is het misschien aardig nog even melding te maken van de onderhandelingen tussen jhr. de Beaufort van Den Treek en het Flehite-bestuur over de inrichting van de boerderij Vlooswijk als streekmuseum met een accent op het boerenbedrijf e.d. Een duidelijke vorm hebben de plannen echter nooit gekregen.¹¹⁹) In 1936 had zich al eens de mogelijkheid voorgedaan om Breestraat 76 aan te kopen. Geldgebrek maakten die koop toen onmogelijk.¹²⁰) Ruim twintig jaar later leek die mogelijkheid zich opnieuw voor te doen.¹²¹) Maar het zou nog tot het eind van de jaren zestig duren eer het verwerven van dit pand een werkelijk reële mogelijkheid werd. De Technische Unie, die het pand als pakhuis gebruikte zou gaan verhuizen naar het industrieterrein. Hierdoor zou Breestraat 76 leeg komen. De gemeente had als eerste recht van koop maar was bereid te onderhandelen over het gebruik ervan door Flehite. De zaak leek zich nu zo positief te ontwikkelen, dat aan het architectenbureau Van Geel een opdracht gegeven werd voor een totaal restauratieplan van de panden Breestraat 76 t/m 82.¹²²) De voortgang in deze werd door het bestuur Buining krachtig aangepakt en begin 1970 waren de eerste plannen gereed.¹²³) De ledenvergadering van 28 maart 1972 gaf het bestuur machtiging om Breestraat 76 zonodig

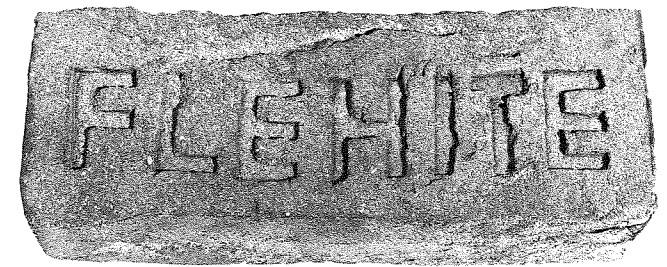

Voorzitter Buining spreekt tijdens de officiële opening van Breestraat 76 op 26 september 1975.

Een kijkje op de zolder van Breestraat 78. Vóór de verbouwing van 1978/79!

van de gemeente te kopen. Op het eind van dat jaar ging het bestuur in principe akkoord met aankoop voor f 50.000,—.¹²⁴) Deze koop zou echter pas op 13 september 1974 zijn definitieve beslag krijgen. Inmiddels waren echter wel de restauratieplannen door de verschillende overheden goedgekeurd en waren op 10 september van dat jaar de eerste steigers rond Breestraat 76 geplaatst door aannemer Heilijgers.¹²⁵) Een jaar later was de eerste fase van de restauratie van het Flehite-complex gereed en op 26 september werd het nieuwe gedeelte van het museum feestelijk in gebruik genomen. Het plannen maken ging door en in november 1977 kon begonnen worden met de tweede fase — Breestraat 78, het oorspronkelijke museumgebouw. In het voorjaar 1979 kwam ook deze restauratie, dit maal onder leiding van architect M. G. Bakker van het architectenbureau Bakken en Van Geel, gereed. Op 2 november 1979 werd deze tweede fase officieel afgesloten door de feestelijke heropening van het museum. Nu rest nog het herstel en een nieuwe inrichting van Breestraat 80/82. De grote opgave voor de komende jaren van het 100-jarige Flehite. In het kader van deze paragraaf past het stil te staan bij de actie van de Juniorkamer Eemland voor het museum in 1975/76. Toen de aankoop en verbouwing van Breestraat 76 in 1974 met rasse schreden naderde beseften men dat deze operatie de financiële middelen van de Vereniging ver te boven zou gaan. Er werd een propagandacommissie ingesteld, die gelden bijeen moest zien te brengen voor de restauratie.¹²⁶) Eind van dat jaar werd speciaal voor dat doel een Flehite-agenda uitgegeven¹²⁷) (overigens het begin van een jaarlijks terugkerend gebeuren). Ook werd een Stichting Restauratiefonds Flehite in het leven geroepen.¹²⁸)

Een kei van de 'keiharde actie' van de Juniorkamer Eemland.

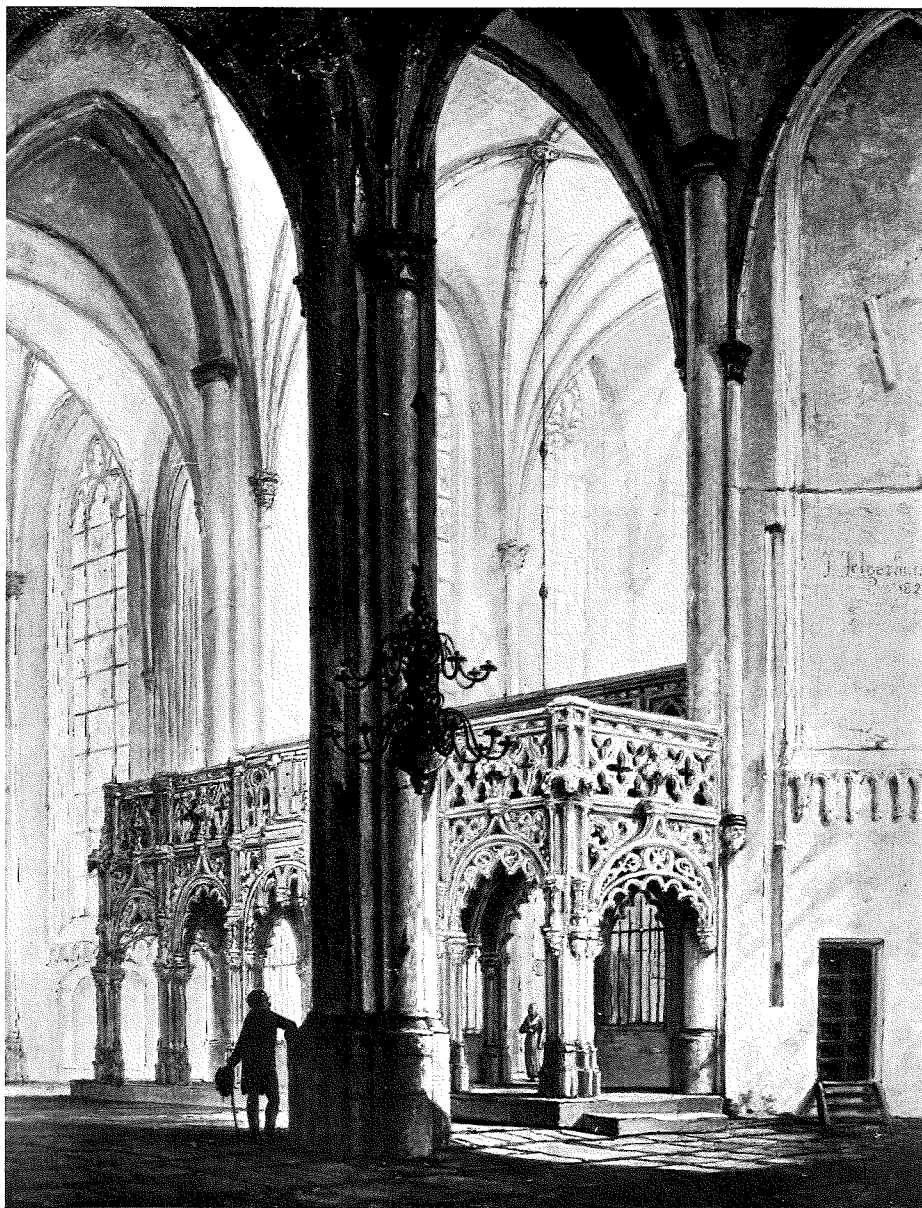
In het voorjaar 1975 kwam ook een contact tot stand met de Juniorkamer Eemland om een actie op te zetten voor het museum. Er werd een speciale projectgroep gevormd onder leiding van C. Broekhuijsen en drs. C. Kamerbeek. Resultaat was een fundraisingactie en een rapport over de structuur en toekomst van het museum waaraan met name jhr. drs. E. M. van Beyma in belangrijke mate heeft bijgedragen.¹²⁹) In het voorjaar van 1976 werden een loterij en veiling voor het museum georganiseerd en bovendien speciale bakstenen voor f 100,— aan de man gebracht ('een keiharde actie'). Op 7 mei, de dag van de trekking van de loterij met de hoofdprijs een auto, kwam Johan van Oldenbarnevelt persoonlijk het resultaat van de inzamelingsactie bekend maken: f 161.711,—!

Om hun ideeën over de toekomst van het museum ook verder concreet gestalte te kunnen geven werden beide eerstgenoemde Juniorkamerleden ook in het bestuur van de nieuwe Stichting Museum Flehite opgenomen. Tenslotte kan hier gesteld worden dat door het optreden van het bestuur Buining en de actie van de Juniorkamer het vertrouwen in Flehite bij de overheden en de burgerij hersteld werd. En tevens waren de mogelijkheden geschapen om als een volwaardig museum te gaan functioneren.

3.3 De collectie, inrichting en tentoonstellingen

Ook in de periode na 1945 bleven de financiële middelen van de Vereniging beperkt (en zijn dat overigens nog steeds!), zodat van een aankoopbeleid nauwelijks sprake kon zijn. Toch gelukte het bij tijd en wijle een interessant stuk te verwerven, zoals het schilderij van Jelgerhuis van het interieur van de St. Joriskerk met het oxaal (1970) en een Meissen schotel met een gezicht op Amersfoort (door ruiling in 1974). Een belangrijke verrijking van het museumbezit betekende ook de schenking van de collectie Huygen met zijn honderden oude foto's, prentbriefkaarten e.d.

De geologische verzameling Koenderink werd reeds genoemd. Met de heer A. Flonk werd in 1976 overeengekomen, dat zijn belangwekkende verzameling van botten van prehistorische dieren als een permanent bruikleen in het museum geëxposeerd zou worden. En last but not least moet het archief Neude (verzameling J. D. H. van der Neut) genoemd worden. Deze verzameling gegevens over de bewoning van de huizen in de binnenstad, allerlei individuele gebouwen, foto's, knipsels, boeken etc. etc., vrijwel alles betrekking hebbend op Amersfoort was zo omvangrijk, dat een speciaal kamertje in Breestraat 82 er voor ingeruimd moest worden.¹³⁰⁾ Daarnaast valt gelukkig te constateren, dat de laatste jaren ook weer meer en meer van particuliere zijde de bereidheid bestaat om historisch interessante zaken aan het museum af te staan of in bruikleen te geven. Alleen op deze wijze is een redelijke continuïteit in de opbouw van de collectie gewaarborgd. Met het oog daarop werd ook in 1978 een nota verzamelbeleid opgesteld waarin duidelijk prioriteiten gesteld werden en wensen met betrekking tot de opbouw en uitbouw van de totale verzameling.

J. Jelgerhuis, Het oxaal van de St. Joriskerk (1826). Aankoop van het museum in 1970.

Behalve de voorwerpen zelf is natuurlijk de wijze van exposeren bepalend voor het aanzien van een museum. Deze onderging in de jaren na 1945 een aantal ingrijpende wijzigingen.

Zoals reeds gezegd kwamen eind 1950 de panden Breestraat 80/82 weer beschikbaar, deels als expositieruimte, deels als depot en onderkomen voor bibliotheek en prentenkabinet. Er werd een speciale werkgroep ingesteld, die met een minimum aan middelen maar een maximum aan enthousiasme en vindingrijkheid dat gedeelte van het museumcomplex weer bruikbaar maakte. Een en ander had natuurlijk ook consequenties voor de inrichting van het oorspronkelijke pand. Ook daar poogde men tot een meer moderne presentatie te komen. Zo werd in 1966 de grote zaal over de geschiedenis van Amersfoort op de eerste verdieping geheel opnieuw ingericht.¹³¹⁾ Verder werd in de jaren zestig, mede dankzij de medewerking van Bronswerk, in alle museumvertrekken verwarming aangebracht!

Dat was zeker geen overbodige luxe want in 1940 had een bezoeker al eens gecontateerd 'dat zelfs het ijs op eenige schilderijen zat'!¹³²⁾

Anne H. Mulder verwoordde deze activiteiten heel beeldend in een artikelje in Het Parool van 16 november 1961: 'Het lijkt onbelangrijk waar een museum de tafels, vitrines en wat dies meer zij, vandaan haalt, behalve voor museum Flehite, dat een van de merkwaardigste musea van Nederland is. Er zijn tenslotte twee soorten musea, de musea die de overheid toebehoren, het rijk, de gemeente, en die welke particulier eigendom zijn. Maar nu hebben we in Amersfoort een museum dat particulier bezit is en dat toch de gemeente, de burgers toebehoort. Dat is nu zo te zeggen 'het geheim van de smid',¹³³⁾ die z'n ledikant sloopte voor het museum, maar ook het geheim van de arts in ruste, die de oude apotheek onder zijn hoede

De Amersfoortzaal na 1966. De inrichting hiervan is grotendeels het werk geweest van de museumwerkgroep onder leiding van C. van Kalveen.

heeft en van heel de werkgroep uit de Amersfoortse burgerij die elke donderdagavond in het museum komt hakken, witten, leidingen leggen, timmeren, verven, meten, ordenen en schrijven. Het is hún museum, een zaak waarvoor gevochten is...'. Dankzij verschillende subsidies kon in het zaaltje naast de ingang de archeologische verzameling geheel gereorganiseerd worden en opgesteld in nieuwe vitrines.¹³⁴⁾

Het spreekt vanzelf, dat ook de aankoop van Breestraat 76 en de totale restauratie ingrijpende gevolgen zou hebben voor de expositie in het museum. Moest bij de restauratie van het oorspronkelijke museumgebouw de oude indeling met z'n oud-Hollandse keuken, de 17de eeuwse regentenkamer, de oud-Hollandse slaapkamer e.d. behouden blijven? Men besloot tenslotte van niet. De indeling dateerde van het eind van de vorige eeuw en was dus niet in overeenstemming met de werkelijke ouderdom van het gebouw (begin 16de eeuw). Dit was echter geen doorslaggevend argument want de indeling sloot heel goed aan op de gedaantewisseling aan het exterieur die Kroes in 1898 het gebouw had doen ondergaan. Veel belangrijker woog het feit, dat de bestaande indeling als hoogst onpractisch werd ervaren en in feite toch moest verdwijnen tijdens de restauratie gezien de deplorabele bouwkundige staat waarin het gebouw verkeerde.

De oud-hollandse keuken, die na de restauratie van 1978/79 niet terugkeerde.

De grote zalen — indeling uit het oorspronkelijke muurhuis — zouden veel meer inrichtingsspeelruimte geven, voor nu en straks. Tegen de stijlkamers pleitte bovendien nog dat ze de toets der (kunst) historische kritiek nauwelijks konden doorstaan. Wel werd hiermee de periode van de oudheidkamer van allure, die bijna honderd jaar het beeld van het museum bepaald had, definitief en onherroepelijk afgesloten. Overigens zouden ook de meer moderne opvattingen over de taak en de opzet van een museum niet meer gedogen dat de oude indeling zonder meer werd overgenomen, wilde men niet tot een museum van een museum worden. Gekozen werd nu voor een duidelijke chronologische opzet die de bezoekers in grote lijnen een overzicht zou geven van de voornaamste lotgevallen van stad en

omgeving van vroegste prehistorie tot heden, aangevuld met allerlei voorwerpen uit de verschillende periodes. Alle ruimten van Breestraat 76 en 78 werden daartoe ingepland. En bij de heropening van het museum in 1979 was de nieuwe indeling in zijn grondvorm gerealiseerd. De komende jaren zal verdere verfijning en uitbreiding moeten brengen. Een derde aspect dat het beeld van een museum sterk kan bepalen zijn de tentoonstellingen. Het was conservator De Boone, die het roer op dat punt omgooide en het kwam tot een actiever tentoonstellingsbeleid, waarbij ook tentoonstellingen van elders betrokken werden. Een zeer duidelijke toename van het bezoekersaantal was hiervan het gevolg en voor 't eerst werden jaarcijfers van 6 à 7.000 bereikt. Dat men overigens ook zonder geldelijke middelen een succesvolle tentoonstelling kan

organiseren bewees mevr. Heijenga in 1973 met een expositie van kinderspeelgoed uit eigen bezit, die meer dan 10.000 bezoekers trok! Na de komst van de eerste directeur, eind 1976, bleek het mogelijk een continu tentoonstellingsprogramma op te bouwen. Gelukkig opnieuw met als gevolg een sterke stijging van de publieke belangstelling (tot 20.000). Door een gebrek aan financiële middelen kon van een echt gepland beleid nog nauwelijks sprake zijn, maar zo veel mogelijk werd gestreefd naar exposities rond Amersfoortse thema's en met een (kunst)historische inslag.

3.4 Zorg voor de monumenten¹³⁵⁾

Ook op het gebied van de monumentenzorg was Flehite in de naoorlogse periode veel actiever. In deze mogen zeker H. Halbertsma en J. D. H. van der Neut met ere genoemd worden. Beziel door een enorme liefde voor de geschiedenis en oude binnenstad waren zij veelal de gangmakers die in de monumentencommissie van Flehite de kat de bel aanboden. En ondanks het vele goede, dat in Amersfoort na 1945 tot stand gebracht is, was dit keer op keer nodig. Wij hoeven slechts te herinneren aan de strijd rond de demping van een groot stuk van de buitenste grachtengordel, de bouw van C & A aan de Langestraat, de rigoreuze doorbraakplannen in de binnenstad. Doch ook bij meer principiële zaken kwam men in het geweer, zoals het verzoek om vaststelling van een definitieve monumentenlijst en aanwijzing beschermd stadsgezicht.¹³⁶⁾ En in 1967 drong men er bij de Tweede Kamer op aan dat de onderhoudsplicht van monumenten in de wet behouden zou blijven.¹³⁷⁾ Tevergeefs. In dat zelfde jaar ontwikkelde Flehite initiatieven om te komen tot een Amersfoorts Stadsherstel. Op dat moment gelukte dat niet maar dankzij een actie van de Juniorkamer Eemland kon dit plan in 1971 toch gerealiseerd worden, zij het niet meer onder het vaandel van de Oudheidkundige Vereniging. Wel is het direct aan Flehite te danken geweest dat in de afgelopen jaren gebouwen als het pakhuis de Hoop aan de Breestraat en het Observantenklooster behouden bleven. Het moet Flehite ook een grote voldoening geweest zijn, dat haar inspanningen op het gebied van de monumentenzorg een officiële erkenning kregen in de vorm van een oorkonde van het Nationaal Comité Monumentenjaar 1975.

Oorkonde van het Nationaal Comité Monumentenjaar 1975 voor de Oudheidkundige Vereniging.

Het Observantenklooster, dat mede door een actie van Flehite, behouden bleef.

3.5 Andere activiteiten

In 1952 werd een excursie georganiseerd voor de leden van de Oudheidkundige Vereniging naar Kasteel de Haar. En daarna zou het jaarlijkse uitje een vast programmapunt blijven. En tegenwoordig is het zelfs zo dat er meerdere grotere en kleinere excursies per jaar georganiseerd worden. Ook het oude ideaal van de lezingen werd in de jaren vijftig weer opgenomen. Een groeiend aantal voordrachten zorgde ervoor dat de leden op allerlei terreinen van de kunstgeschiedenis, historie en archeologie boeiende informatie kregen. Bovendien ontstonden er verschillende werkgroepen.¹³⁸⁾ De activiteiten golfden op en neer al naar gelang het enthousiasme van de deelnemers. Een echt integrerend onderdeel van de verenigingsactiviteiten zijn ze niet gebleven maar zijn op het eind van de jaren vijftig en in de jaren zestig toch heel stimulerend geweest voor de Flehite-leden. De werkgroepen organiseerden ook vaak afzonderlijke lezingen en excursies, met name de archeologische. Het was ook deze werkgroep, die in 1965 de fundamente van de oude Kamperbuitenpoort blootlegde. In 1978 ging deze groep definitief op in de Afdeling Vallei en Eemland van de Archeologische Werkgemeenschap Nederland, die echter als zodanig nauw contacten onderhoudt met Vereniging en museum.

Opgraving bij de Kamperbuitenpoort door de archeologische werkgroep van Flehite in 1965.

Als een ander middel om de saamhorigheid onder de leden te versterken en het onderzoek naar het verleden van de gouw Flehite te stimuleren zag men ook in een tijdschrift. Een onvermoeibaar strijder van het eerste uur op dat terrein was J. D. H. van der Neut.¹³⁹⁾ Keer op keer kwam hij met plannen en initiatieven. Echter zonder resultaat. Er bleek steeds te weinig belangstelling en vooral, te weinig geld. Dat er tenslotte toch een tijdschrift is gekomen is vooral te danken geweest aan de historicus J. H. P. Kemperink, die tot eind 1976 ook de stuwende kracht ervan zou blijven. Eind 1964 verscheen het eerste nummer van Flehite. De doelstelling ervan werd door de redactie¹⁴⁰⁾ als volgt onder woorden gebracht: 'Dit tijdschrift draagt weer die oude gouwnaam en wil daarmee tot uitdrukking brengen, dat alles wat de historie van deze landstreek betreft in dit

tijdschrift thuishoort. Wij willen trachten zoveel als doenlijk is aandacht te schenken aan de prae- en protohistorie en in de meest uitgebreide zin aan de geschiedenis van dit gebied. Niet alleen echter aan het verleden, maar ook aan het heden, dat morgen geschiedenis is en aan de planning de toekomst, die dat overmorgen zal zijn. Wij willen zo verleden, heden en toekomst, graag een plaats in deze bladzijden geven en dan het liefst door de laatste twee te plaatsen in hun historisch perspectief'.¹⁴¹⁾ Het was een aparte Stichting, die deze uitgaaf verzorgde, echter met een zeer nauwe binding aan Flehite. In de daarop volgende jaren is er meerdere malen over gesproken om het tijdschrift toch binnen de Vereniging te laten fungeren. Het kwam er echter steeds niet van. Mede ook omdat men niet wist of de uitgave van een tijdschrift of een jaarboek de voorkeur moest hebben.

In 1975/76 was het een tijd lang onzeker of het ter gelegenheid van de ingebruikneming van Breestraat 76 uitgegeven blad De Flehitaan, de voorloper van een gezamenlijke nieuwe uitgave zou worden, of een concurrent. Gelukkig werd echter eind 1976 overeenstemming bereikt tussen de redactie van Flehite en de besturen van de Oudheidkundige Vereniging en het museum. Per 1 januari 1977 zou Flehite gaan verschijnen als het officiële orgaan van Vereniging en museum. Vanaf dat tijdstip was het ook mogelijk het blad een meer royale vorm te geven. In dit verband mag ook een ander initiatief niet onvermeld blijven. De serie Publicaties van de Oudheidkundige Vereniging Flehite te Amersfoort, onder redactie van dr. W. J. de Boone, dr. J. Hovy en J. H. P. Kemperink. Er zijn slechts twee delen verschenen. Het eerste in 1962 *Weer-klank. Opstellen over de geschiedenis van Amersfoort e.o.* samengesteld ter gelegenheid van de 80ste verjaardag van conservator D. H. Huygen. Het tweede deel verscheen twee jaar later en bevatte een studie van C. A. Kalveen over het onderwijs te Amersfoort in de periode 1806-1860.

Museum Flehite anno 1979.

3.6 Flehite anno 1979

Degenen die op 28 augustus 1878 naar de Leusderhei trokken en op 2 september een vereniging oprichtten waren vol enthousiasme over wat zij als hun toekomstig doel zagen. Precies 100 jaar later, op 2 september 1978, trokken de bestuurders van Flehite opnieuw naar de Leusderhei. Om een grafheuvel te herstellen en te voorzien van een nieuwe palenkrans. Een zinvol eerbetoon aan hun voorgangers. Kunnen ook zij de toekomst vol vertrouwen tegemoet zien?

Anno 1979 is tweederde van het museum gerestaureerd en geheel nieuw ingericht. Er is een kern-personneelsbezetting en de subsidies van rijk, provincie en gemeente vormen een solide basis voor de museumactiviteiten. De publieke belangstelling is in een sterk stijgende lijn. Zowel Stichting als Oudheidkundige Vereniging functioneren goed in hun nieuwe constellatie. Alle redenen om optimistisch te zijn. Doch het is, geloven wij, geheel in de geest van de oprichters van 1878 als wij stellen dat de nieuwe situatie geen eindpunt mag zijn maar een beginpunt voor verdere ontplooiing van het 100-jarige Flehite.

1. Notulen 28-8-1878. Zie verder *Flehite*, jrg. 10, nr. 3, blz. 44-45.
2. Not. 2-9-1878. De 14 mannen van het eerste uur waren: M. van Beek, W. H. Bierman, mr. H. Croockewit, W. A. Croockewit, J. C. Rolandus Hagedoorn, F. van Ketwich, J. P. C. Kok, A. M. Kolléwijn, G. Koopmans, J. D. Methorst, W. F. N. van Rootselaar, A. A. J. van Rossum, W. L. Scheltus en E. S. Visser.
3. Wilhelmus Franciscus Nicolaus van Rootselaar werd op 26 mei 1834 te Amersfoort geboren. Hij volgde een priesteropleiding en werd in 1857 als zodanig gewijd in Warmond. Op 29 januari 1858 werd hij op zijn eerste post benoemd, als kapelaan te Vinkeveen. Daarna vervulde hij die functie te Bommel, Zeddam, Mijdrecht, Jutphaas en Steenwijkerwold. Op 30 juni 1875 werd hij benoemd als assistent bij de Franciscus Xaverius aan 't Zand te Amerfoort (de mededeling van zijn ontslag in *Flehite*, jrg. 10, nr. 3, blz. 44 is dus onjuist. Hij kreeg eerst in 1892 ervool ontslag). Hij trok in bij zijn zusters aan 't Zand 33. Van Rootselaar werd in 1876 tevens benoemd tot waarnemend gemeente-archivaris. Hij wierp zich met veel enthousiasme op de bestudering van de geschiedenis van zijn geboorteplaats. Dit resulteerde onder meer in een 2 delig werk *Amersfoort 777-1580*, dat reeds in 1878 verscheen. Van Rootselaar was toen dus als geen ander op de hoogte van het verleden van Amersfoort. Hij overleed op 2 februari 1900. Deze gegevens over zijn kerkelijke loopbaan werden verschaft door de archivaris van het Aartsbisdom Utrecht. Zie verder J. Hovy, *Amersfoort in prent* (Zaltbommel 1975), blz. 146-148.
4. Not. 31-12-1879. In de vergadering van 10 april 1889 kwam de overdracht van de collectie aan de gemeente nog eenmaal ter sprake. Mr. Croockewit verklaarde daarop dat hij in dat geval geen geldelijke steun zou verlenen bij de aankoop van de voormalige infirmerie (zie paragraaf 1.2 De museumgebouwen).
5. Vastgesteld in eerste instantie in jaarvergadering 1880 (not. 28-12-1880). Dan wordt 't eerst de naam Flehite vermeld.
6. Flehite werd genoemd naar de gouw Flehite (of eigenlijk correct gespeld Flethite), die vermeld stond in een oorkonde uit 777 van Karel de Grote. Wij mogen aannemen, dat daarmee, ruwweg gesproken, het gebied van het huidige Oost-Utrecht werd aangeduid. In dit verband kan er verder nog op gewezen worden, dat in 1897 op het convocaat van de algemene ledenvergadering voor 't eerst het wapenschild met de zes lilies is opgenomen. Instigator is ongetwijfeld secretaris W. Croockewit geweest, die ervan uitging dat dit het wapen van graaf Wigger van Flehite uit ca. 800 was (not. 1-4-1898 en 31-5-1898 en verder J. H. P. Kemperink, Het leliewapen der heren van Amersfoort, in *Flehite*, jrg. 5, nr. 3, blz. 33-41).

7. Museum Archief 1878-90, nr. 32. De officiële erkenning geschiedde op verzoek van de gemeente i.v.m. de subsidie.
8. Museum Archief 1878-90, nr. 34.
9. Museum Archief 1878-90, nr. 164. Goedgekeurd bij K.B. van 13 april 1890. Museum Archief 1878-90, nr 165.
10. Zie ook de aparte lijst van bestuursleden.
11. Over Tromp van Holst verschenen tot op heden maar zeer summiere biografische gegevens, o.m. in Chr. Diesveld, Th. Hendriksen en J. D. H. van der Neut, *Kent U ze nog... de Amersfoortse Keitrekkers* (Zaltbommel 1974) nr. 41, en in een kranteartikel van P. J. Frederiks van Cleeff in zijn serie *Amersfoort voorheen en thans*, afl. 162.
12. Overigens hadden in 1889 ook al de secretaris en de penningmeester na een conflict met de voorzitter hun ontslag genomen (Museum Archief 1878-90, nrs. 122/23).
13. Not. 3-12-1895.
14. Gegevens ontleend aan de jaarverslagen.
15. Not. 28-8-1878.
16. Not. 19-8-1880.
Het betrof hier het lage gebouwte gelegen direct naast het stadhuis (zie afbeelding).
17. Not. 30-12-1884.
18. Not. 19-12-1885 en 22-12-1886.
19. Corr. 2-3-1887, 16-10-1887, 24-10-1887, 15-11-1887 (Museum Archief 1878-90, nrs. 83, 85, 87, 92a).
Zie voor de inrichting Jaarverslag 1888, blz. 2-3.
20. Not. 31-12-1888.
21. Not. 10-4-1889.
22. In 1882 was voor 't eerst een gemeentelijke subsidie, groot f 100,—, verleend. (Verslag der Werkzaamheden gedurende 1882). De eerste rijkssubsidie kwam af in 1907 (K.B. 21 febr. 1907, nr. 38) (not. 5-3-1907). Deze bedroeg toen f 300,—.
23. Corr. en verslagen 7-5-1889, 28-5-1889, 31-5-1889, 4-6-1889, 22-6-1889, 2-7-1889, 9-7-1889, 26-7-1889 (Museum Archief 1878-90, nrs. 130, 134-37, 139, 141, 142).
24. Museum Archief 1878-90, nr. 152.
25. Corr. 7-8-1889 en 16-9-1889 (Museum Archief 1878-90, nrs. 143, 145).
26. Museum Archief 1878-90, nrs. 148, 154a t/m d.
27. In 1890 werd ook een aparte congieerge benoemd voor het museum t.w. W. Krijbolder, gepensioneerd trompetter der rijdende artillerie (not. 9-8-1890). Daarvoor was de amanuensis van de gemeentebibliotheek ook opgetreden als custos voor het museum (zie o.m. not. 19-8-1880).
28. Jaarverslag 1892, blz. 4-5.
29. Not. 1-8-1892.
30. Not. 9-4-1896.
31. Not. 1-9-1896.
32. Not. 4-12-1897.
33. Not. 14-12-1897.
34. Not. 7-1-1898.

35. Het lag in de bedoeling dat men na 15 jaar zou beginnen met de aflossing van deze hypotheek. In feite is dat niet gebeurd. Eerst in 1945 werd de hypotheek in zijn geheel afgelost na een actie onder de leden van de Amersfoortse afdeling van de Mij. voor Nijverheid en Handel (geschreven jaarverslagen 1944 en 1945; not. 30-7-1945).
36. Not. 22-3-1898.
37. Verg. 13-3-1898. Zij ging er toen eveneens mee akkoord dat er een toegangsbrug over de Westsingel werd aangelegd (not. 16-3-1898).
38. Jaarverslag 1899. In hetzelfde jaarverslag op blz. 10 e.v. een beschrijving van de inrichting.
39. Not. 11-1-1906.
40. Not. 10-4-1906. In de vergadering van 16 januari 1907 werd de huur vastgesteld op f 350,20 per jaar. In 1919 zou Tromp van Holst nog eens, gezien de zeer slechte financiële positie van de Vereniging, f 1400,— aan achterstallige huur kwijtschelden (not. 17-9-1919).
41. Een zeer uitvoerige beschrijving van de inrichting van het museum is te vinden in *Het Huis Oud & Nieuw*, jrg. 7, nr. 7 (juli 1909) blz. 207-220.
42. Op de betekenis van dit archeologisch onderzoek zal t.z.t. nader ingegaan worden.
43. Jaarverslag 1887, blz. 3.
44. Not. 19-8-1880.
45. Verslag der Werkzaamheden in 1880.
46. Idem.
47. Idem over 1881.
48. Jaarverslag 1883, blz. 6.
49. Not. 13-9-1910.
Zie voor de Amersfoortse kunstenaar Lambert van Noort (1520-1570) en zijn tekeningen Jaarverslag 1910, blz. 32-37. Nog twee tekeningen uit deze serie zijn bekend. Eén in het Rijks Prenten Kabinet te Amsterdam en één in de Collectie Lugt te Parijs (zie *Netherlands Drawings of the Fifteenth and Sixteenth Centuries in the Rijks Museum* (Den Haag 1978) tekstdeel, blz. 133.
50. Not. 5-5-1903.
J. W. von Moltke trekt in zijn onlangs gepubliceerde oeuvrecatalogus van Bor in sterke twijfel of dit doek wel aan die kunstenaar toegeschreven mag worden. Die Gemälde des Paulus Bor van Amersfoort, in *Westfalen*, Bd. 55 (1977), blz. 147-161.
51. Vlak voor zijn dood schonk Kok alle bruiklenen plus nog een aantal nieuwe zaken aan het museum (not. 8-3-1905). Hij overleed op 5 juni, kort daarop werd zijn legaat bekend (not. 13-6-1905).
52. Zie hierover de correspondentie in 1878-81, Museum Archief 1878-90, nrs. 16, 17, 21 en 25. In 1931 werden deze panelen echter alsnog in bruikleen overgedragen (not. 15-8-1931).
53. Jaarverslag 1909.
54. Not. 3-8-1909.
55. Verslag der Werkzaamheden in 1881.
56. Not. 2-1-1893.

57. Cijfers ontleend aan de jaarverslagen. Het Prov. Overijssels Museum in Zwolle kreeg in 1920 1074 bezoekers en 21 klassen (med. Prov. Ov. Mus.).
Er werd overigens ook op verschillende plaatsen in de stad en in bladen reclame gemaakt voor Flehite. Zo besloot men in 1902 voor een jaar reclame te maken in de wagens van de Amersfoortsche Tram. Kosten f 10,— (not. 11-3-1902).
58. Jaarverslag 1904 en not. 4-10-1904.
59. Not. 11-12-1906.
60. In deze en de volgende paragrafen over dit onderwerp zullen alleen de belangrijkste activiteiten van Flehite op dit gebied vermeld worden. Later zal nog eens uitgebreider op Flehite en de monumentenzorg teruggekomen worden.
61. Afschriften van deze correspondentie Museum Archief 1878-1890, nr. 43.
62. J. G. N. Renaud en G. van der Mark, Middeleeuws Amersfoort, in *Bull. K.N.O.B.*, 15 juni 1959, blz. 206.
63. Not. 9-10-1884.
64. Stukken betreffende deze actie in Museum Archief 1878-1890, nrs. 39, 41-44, 46, 65-70. Jaarverslag 1884 en 1885. Daarnaast zijn nog twee banden met stukken betreffende deze zaak in de museumbibliotheek (Fol. 14 en 15): Archief van de Koppelpoort 1885-1886.
65. Jaarverslag 1901, blz. 9-14. En verder de correspondentie in de map Monumenten in het nog niet definitief geordende museumarchief.
66. Jaarverslag 1902, blz. 54.
67. Not. 9-10-1884, 19-12-1885, 22-12-1886.
68. Not. 6-14-1897, 4-5-1897, 7-5-1897, 22-5-1897, 3-6-1897, 6-7-1897, 9-7-1897.
69. Not. 2-12-1902.
70. Jaarverslag 1903, blz. 10.
71. Zie hierover *Flehite*, jrg. 11, nr. 1, blz. 8-9.
72. Not. 11-4-1905, 13-6-1905, 5-9-1905.
73. Not. 3-11-1914, 27-6-1915.
74. J. Hovy, *Amersfoort in prent* (Zaltbommel 1975), blz. 27.
75. Not. 1-5-1916, 5-9-1916.
76. Verslag gemeenteraadsverg. 31-10-1884 (Museum Archief 1878-90, nr. 42).
77. Zie hierna ook de paragraaf over de museumgebouwen.
78. Not. 4-12-1893.
79. Hij bleef overigens nog in die functie tot 1938!
80. In een brief gedateerd 11 dec. 1924. Waarschijnlijk was deze gericht aan Huygen, waardoor dit epistel in het museumarchief belandde. In dezelfde periode schreef Van Beurden een aantal kritische artikelen over het museum in *De Eembode* (9, 12, 16 en 19 dec. 1924).
81. H. Martin aan J. Briedé, d.d. 6-2-1926. Collectie Briedé bij ROB, Amersfoort.
82. Not. 11-12-1924, 3-9-1925, 5-11-1925, 14-10-1926 en 25-3-1927. Er werd ook een gidsje vervaardigd van het nieuw ingericht museum: *Wegwijzer Museum Flehite*.

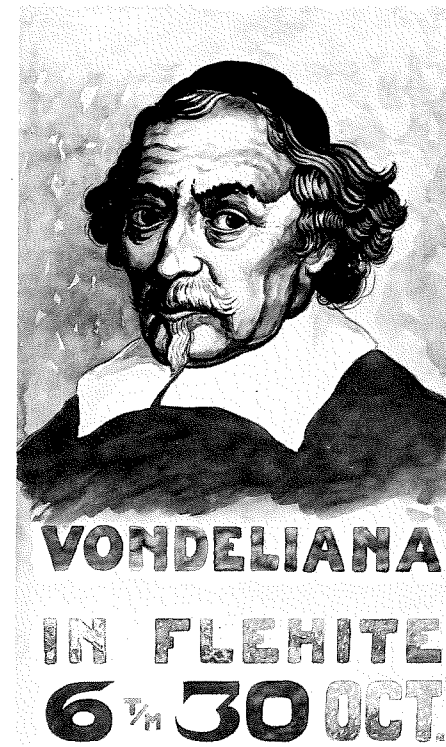
83. Zie ook zijn in memoriam door J. H. P. Kemperink, D. H. Huygen, in *Flehite*, jrg. 3 (1970), blz. 21-23.
84. Not. 4-12-1941.
85. Zie hiervoor noot 35.
86. Not. 19-1-1922.
87. Not. 15-2-1923.
88. Not. 14-10-1926.
89. Not. 19-7-1934.
90. Not. 6-3-1930.
91. Zie inleiding in catalogus van de tentoonstelling Zicht in 't Sticht. Een keuze uit de topografische verzameling van Jhr. J. F. L. Coenen van 's-Gravesloot (dec. 1975-febr. 1976).
92. Jaarverslag 1930-1931, blz. 5.
93. Jaarverslag 1927 en 1928. In 1967 werd deze collectie nog aanzienlijk aangevuld door de schenking van de geologische collectie van A. P. Koenderink.
94. Not. 12-12-1935.
95. Not. 14-10-1927.
96. Not. 7-5-1925.
97. Not. 19-10-1939, 29-2-1940.
98. Jaarverslag 1944 (ms.).
99. Conceptbrief d.d. 18-8-1944 aan de burgemeester van Amersfoort.
100. Jaarverslag 1945 (ms.).
101. Jaarverslag 1945 (ms.).
102. De not. van 16-4-1942 vermelden niet de reden van het ontslag, wel dat er over gesproken is.
103. Brief d.d. 24-7-1944.
104. Brief d.d. 21-8-1944.
105. Corr. 1943-45.
106. Molendijk lanceerde zijn ideeën voor 't eerst op de ledenvergadering van 21-2-1952.
107. Not. 9-12-1957, initiatief tot gesprek met de gemeente over deze zaak.
108. Zie ook noot 131.
109. Dit gebeurde in de ledenvergadering van 30-5-1969.
110. Not. 10-6-69. Per 1 januari 1970 als zodanig officieel aangesteld met een salaris (not. 10-11-1969). Aanvankelijk voor halve dagen later voor hele dagen. Ze werd hiermee na de conciërge het tweede gehonoreerde personeelslid van Flehite!
111. O.m. not. 24-6-1969 en brief aan de leden in febr. 1970.
112. 29-12-1975. In dit kader werd ook een nieuwe regeling met de gemeente Amersfoort getroffen, die zich bereid verklaarde verregaande financiële verantwoordelijkheid voor het museum op zich te nemen en het personeel van het museum de status van gemeente-ambtenaar te geven. Zij kreeg twee zetels in het Stichtingsbestuur. Het is wellicht aardig te vermelden dat reeds in 1936 het bestuurslid Thien met het plan voor een Stichting gekomen was (not. 2-4-1936, 29-9-1936). Ook de rijksinspecteur voor de roerende monumenten D. F. Lunsingh Scheurleer had die mogelijkheid later nog wel eens geopperd (not. 17-6-1960). In 1971 bleek het een absolute eis van de overheid i.v.m. verdere subsidiëring (not. 21-6-1971).

113. Not. 21-1-1946, 4-4-1946.
114. Not. 9-11-1956, 14-11-1956.
115. Not. 31-1-1952.
116. Not. 15-1-1954, 9-2-1954.
117. Not. 28-11-1958.
118. Not. 21-2-1959.
119. De mededelingen in de notulen (tussen 13-9-1945 en 6-2-1953) geven weinig concrete informatie. Daarnaast vonden wij een niet gedateerde concept oprichtingsacte voor een stichting waarvan het doel zou zijn het oprichten en in stand houden van een streekmuseum, speciaal voor 'gebruiksvoorwerpen van de boerenstand'.
120. Not. 26-2-1936.
121. Not. 9-12-1957.
122. Not. 11-6-1968.
123. Not. 11-2-1970.
124. Not. 27-11-1972.
125. Jaarverslag 1974.
126. Not. 25-2-1974.
127. Not. 14-11-1974.
128. De Stichting werd opgericht 21 jan. 1975 (not. 16-1-1975).
129. *Beleidsadvies Flehite*, d.d. 25-6-1975.
130. Not. 8-12-1969.
131. Het herinrichtingsplan van pater Bull o.s.c. was, toen bleek dat het bestuur er zich mee kon verenigen, voor de voorzitter, de architect Adriaans, reden om zijn functie neer te leggen (not. 20-6-1966, 31-8-1966).
132. Brief G. G. Veenendaal d.d. 8-2-1940 aan het VVV te Amersfoort. Afschrift in corr. archief Flehite.
133. Toespeling op C. A. van Kalveen, die smid was en de bezielende leider van de werkgroep waar verder o.m. deel van uit maakten B. P. Heijenga, P. H. van Haselen jr., frater Martialis (A. G. Reinders) en J. G. Kaas.
134. De feestelijke heropening van deze zaal vond plaats op 28 augustus 1968. Vanaf 1 januari 1970 zou overigens de provinciaal archeoloog drs. W. J. van Tent ook optreden als conservator van de archeologische afdeling van Flehite (not. 22-9-1969).
135. Gegevens voor deze paragraaf ontleend aan correspondentie e.d. in aparte dossiers over de monumentenzorg in het Flehite-archief.
136. Brief d.d. 11-7-1962.
137. Brief d.d. 1-11-1967.
138. Het ging om vier werkgroepen: archeologie, heemkennis, gebouwen en historie, Amersfoortse geschiedenis 1750-1950 o.l.v. resp. dr. P. Glazema, Joh. Hepp, G. van der Mark en J. D. H. van der Neut (not. 14-9-1955, 4-10-1955).
139. Op de jaarvergadering van 19-3-1951 had het lid B. P. M. Rijnders al eens geïnformeerd naar de mogelijkheid van een maandblad. Vanaf 1956 is de heer Van der Neut actief geweest met plannen (voor 't eerst melding in not. 29-10-1956).

Tentoonstellingen

140. Dr. W. J. de Boone, drs. P. van den Bosch, drs. J. Hovy en J. H. P. Kemperink.
141. Flehite, jrg. 1, nr. 1, blz. 2. Sedert 1892 waren er als bijlagen bij de gedrukte jaarverslagen van Flehite wel korte historische bijdragen opgenomen, meest van de hand van bestuursleden. Na 1933 verschenen echter geen verslagen meer in druk, waardoor die publikatiemogelijkheid kwam te vervallen.
In 1882 werd het jaarverslag van Flehite opgenomen in de Amersfoortsche Courant. Daarna verschenen de jaarverslagen afzonderlijk in druk tot 1934, met uitzondering van de jaren 1921 t/m 1924.

- 1928 De Kei.
Poort en wal.
Onze Amersfoorters.
Kerk en klooster.
- 1930 Johan van Oldenbarnevelt.
Rondom de stad — buitenplaatsen in de omgeving van Amersfoort.
Oud tin.
Hoe men in vroeger tijden at.
- 1932 Oude apotheek.
- 1936 Oranje tentoonstelling.
- 1937 Vondel.
- 1939 Kruik en kan (oud aardewerk).
- 1941 Verdwenen Amersfoort (verdwenen stadsgezichten).
- 1942 Herinneringsaardewerk legaat Hooft Graafland.
- 1945 Herinneringsborden en bekers (1787-heden).
- 1948 De Historische Gedenkdagen 1898-1948 (50 jarig regeringsjubileum koningin Wilhelmina).
Kinderspel in vroeger tijd.
- 1949 Lisiduna (Leusden en omgeving).
- 1952 Jordanus Hoorn.
- 1954 Genealogisch-heraldische tentoonstelling.
Meijster en de Kei.
Historie van Amersfoort in 'n notedop.
- 1957 Genealogisch-heraldische tentoonstelling.
- 1958 idem.
- 1959 idem.
Kunst uit Oldenbarnevelts' tijd.
- 1960 Wat de zee verborg en prijs gaf.
Kunst in het klein (tegels).
Jordanus Hoorn.
- 1961 Avonturen van een 17de eeuwse vaalt in Amsterdam (vondsten kralenfabricage).
Belgententoonstelling.
750 jaar Orde van het Heilig Kruis.
- 1962 Romeinse techniek.
Kunsttechnieken.
- 1963 Huzaren van Boreel — 150 jaar cavalerie.
Romantiek en Biedermeier.
- 1964 Dirk Harting.
Werk leden AKG (Amersfoorts Kunstenaars Genootschap).
- 1968 Jan Apeldoorn.
- 1969 Herdenkingstentoonstelling Johan van Oldenbarnevelt 1619-1969.
Jacob van Campen.
- 1970 Tabakorama — 400 jaar tabaksgebruik.
Schoongevormd en goedgebakken — 2000 jaar aardewerk.
Concentratiekamp Amersfoort.
- 1971 Van Hanzetijd tot Afsluitdijk (vondsten IJsselmeerpolders).
Everard Meijster en de Amersfoortse kei.
De apotheek in de loop der eeuwen.
- 1972 Rampjaar 1672.
Geologische tentoonstelling.
- 1973 Twee eeuwen kinderspelgoed.
Van Steentijd tot Sticht (archeologische vondsten).
- 1974 Mammoet op zolder.

Affiche Vondel-tentoonstelling in 1937.
Oplage: één exemplaar.

Affiche anno 1979.

- 1975 Handvaardigheid — verleden tijd?
Amersfoorters exposeren Amersfoort.
Ze zullen ons een zorg zijn (i.v.m. monumentenjaar 1975).
Zicht in 't Sticht (Atlas Coenen van 's-Gravesloot).
- 1976 Potjeslatijn.
Kijk op toen (historische diorama's).
- 1977 Het Kapelhuis in Flehite. Nederlandse keramiek 1977.
De groeten uit... (oude prentbriefkaarten).
Hoe oud is het?
Cinzano glascollectie.
Verdwenen plekjes van Amersfoort (tekeningen mevr. M. ter Horst).
Fototentoonstelling Umbrië.
400 jaar St. Elisabeth's Gasthuis.
Bijbelse bodemvondsten.
Tekenen op school.
- 1978 Tegels nader bekeken.
Volkskunst in hout.
Kinderspelgoed uit eigen bezit.
Stoommachines.
Robertsfors.
Experiment eindexamens.
Antiek 1750-1850.
Visie op Flehite (werk leden AKG de Ploegh).
Wit Regout aardewerk.
Poppen in historische dracht.

Oudheidkundige Vereniging

r.k. priester	W. F. N. van Rootselaar	1878-1895 v. 1895-1897
r.k. priester	A. A. J. van Rossum	1878-1882 s.
leraar	A. M. Kolléwijn	1878-1883 p.
antiquair	J. Schulman	1882-1883 s.
arts	J. C. Rolandus Hagedoorn	1883-1889 s.
advocaat	mr. J. Heijligers	1883-1889 p.
cand. notaris	B. F. Castendijk	1889-1890 s. 1890-1892
comm. in effecten id	J. R. van de Gunster W. Croockewit W. Azn. (conservator)	1889-1892 p. 1890-1891 s. 1891-1896 1896-1911 s. 1911-1921 1921-1938 v. 1891-1911
houthandelaar	A. M. Tromp van Holst	1911-1920 v. † 1892-1896 s.
beroepsmilitair	O. G. H. Heldring	1896-1911 v. † 1892-1905 p. † 1897-1921
apotheker	C. B. Kok	1906-1923 p. †
leraar	dr. H. J. Reynders	1911-1924 s.
advocaat	mr. H. J. M. van den Bergh	1921-1933
adj. archivaris	jhr. R. A. P. Sandberg tot Essenburg	1936-1938
beroepsmilitair	jhr. A. W. den Beer Poortugael	1938-1940 v. † 1922-1934 1934-1937 p. 1937-1942
leraar	drs. L. Leopold	1924-1934 p. † 1924-1941 s. 1941-1954 s./p. 1954-1958 s.
hypotheekbewaarder onderwijzer	A. F. van Beurden D. H. Huygen (conservator)	1958-1963 1933-1937 1937-1941 p. 1941-1957
mil. apotheker	D. G. J. Bolten	1934-1936 † 1938-1951 1941-1954 v. 1945-1954
dir. Eembode	J. Thien	1954-1957 v.
advocaat	mr. dr. M. Tydeman	1951-1954
burgemeester	mr. J. C. graaf van Randwijck	1954-1964 p.
aannemer	W. van Gent	1954-1957
notaris	mr. S. van 't Eind	1957-1965 v.
architect	G. Adriaans	1957-1958 ¹⁾ 1958-1966 s.
leraar	dr. W. J. de Boone (conservator)	1957-1968
ambt. kadaster	J. D. H. van der Neut	1957-1965
leraar	dr. H. F. Reynders	1957-1969
boekhandelaar	A. Veenendaal	

O. G. H. Heldring.

D. H. Huygen en W. J. de Boone (rechts).

leraar	M. W. Heijenga-Klomp	1964-1969
accountant	E. Bosch-van de Kolk	1964-1969
gem. ambtenaar		1966-1969 s.
leraar	dr(s). P. van den Bosch o.s.c. (conservator)	1965-1969
dir. Bronswerk	J. C. E. Strieder	1965-1969 v.
ir. spoorwegen	C. J. Diesveld	1965-1969 p.
apotheker	drs. J. H. Langman	1966-1967 s.
oud-burgemeester	ir. C. J. Andriessen	1963-1965
bankier	ir. H. R. C. Wieberdink	1967-1969
ambtenaar ROB	drs. G. H. Keyser-Hardick	1969-heden
cand. notaris	A. F. H. Buining	1969-1976 v.
	mr. A. A. van Seventer	1969-1976 p.
	A. Bruijn	1969-heden
	mr. E. J. L. M. de Bruijn	1969-1976 s. 1976-heden p.
koopman	dr. J. J. Herks	1969-heden
bouwkundige	H. E. Dekhuijzen	1969-1976
dir. Hema	J. J. A. Buchwaldt	1974-1975 ²⁾
dir. DHV	ir. J. L. P. der Weduwen	1974-1979
prov. archeoloog	drs. W. J. van Tent	1976-heden s.
accountant	drs. D. Bakker	1976-heden v.
hoofd gem. mon. zorg	C. van den Braber	1976-heden
ambt. spoorwegen	W. J. van Hoorn	1976-heden
cand. notaris	mr. A. Veldhuizen	1979-heden

¹⁾ in 1957 werd het bestuur van 5 op 7 leden gebracht. Van 1964-68 zou het aantal bestuursleden overigens 8 bedragen.
²⁾ in 1974 werd het aantal bestuursleden op 9 gebracht.

Stichting Museum Flehite

grafisch ontwerper	C. Broekhuijsen	1975-heden
ambt. ROB	A. Bruijn	1975-heden
cand. notaris	mr. E. J. L. M. de Bruijn	1975-1977 v.
bedrijfseconoom	drs. C. Kamerbeek	1975-heden p.
bankier	mr. A. A. van Seventer	1975-1976
gem. ambtenaar	I. L. A. Verhoeff	1975-heden
wethouder	A. H. T. van der Wey	1975-heden
architect	ir. P. Wassink	1976-heden s.
notaris	mr. J. Prins	1977-heden v.

v = voorzitter
s = secretaris
p = penningmeester
† = overleden in functie

G. Adriaans.

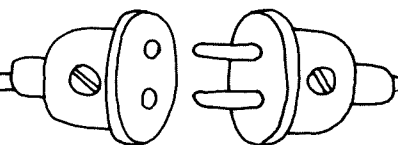

A. F. H. Buining.

Voor al Uw elektrische
installaties
Electro-technisch Bureau

Van Geet BV

Koestraat 14 Amersfoort
Telefoon 033-18630

Uitnodiging

Weet U eigenlijk wel wat U voor Uw
geld kunt verlangen? Een echte SieMatic inbouw-
keuken! Een keuken, die tot voorbeeld werd.
Een bestseller. Maak kennis met de SieMatic.
Persoonlijk! Bezoekt onze
keuken showroom.

SieMatic

BV Bouwmaterialenhandel

v.d. Donk & Romeijn

Havenweg 5 Amersfoort
Telefoon 033-16946)

de algemene boekhandel

leusderweg 184-186

amersfoort

AMERSFOORTSE KREDIETBANK

voor:

- uw persoonlijke lening
- uw doorlopend krediet.

Geen winst oogmerk, deskundig advies,
snelle beslissing, uw belang staat voorop
.... vandaar naar de A.K.B.

Vraag vrijblijvend inlichtingen!

Hoofdkantoor:
Eemstraat-Oost 58, Amersfoort.
Telefoon 033-16527, 36576 en 17400.

Geopend:
maandag, dinsdag, woensdag en vrijdag
van 8.30-12.00 uur en van 13.30-16.30 uur;
donderdag van 8.30-12.00 uur en van 13.30-20.00 uur.

LET OP DE KOSTEN!

Henk Ossendrijver, een vakman. Voorkomt ergernis.

*Soms betalen opdrachtgevers het-loon-van-een-vakman
voor het-werk-van-een-knoeier.*

*Zelden merk je dat meteen, maar na jaren wordt er dan
nog een rekening gepresenteerd. Onacceptabele slijtage
is zo'n kwaad.*

*Een stuk eerlijk 'ouderwets' vakmanschap tijdens de
bouw kan er voor zorgen, dat wat vandaag 'strak' wordt
opgeleverd er ook morgen 'nog goed bijstaat'.*

*Als Henk Ossendrijver zijn er meer bij Heilijgers,
vakmensen met hart voor hun werk. En hun inzet vindt u
terug in de gerealiseerde projecten. Als u wilt
bouwen ze ook voor u. Vakwerk.*

Bouw- en Aannemingsmaatschappij Heilijgers bv
Nijverheidsweg Noord 60
Amersfoort Telefoon (033) 18048

Heilijgers/Amersfoort

Wie een medicijnkastje heeft, zet er Norit in

Norit is een
vertrouwd middel
bij maag- en
darmstoornissen.
Bovendien kan
Norit levens-
reddend zijn bij
vergiftigings-
gevallen. Het
hoort in elk
medicijnkastje
thuis. Norit
b e h o u d t zijn
heilzame kracht.
Vraag Norit aan
Uw apotheker of
drogist.

NORIT